Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 83 (14103) | 1973 оной апрелиин 8, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

Бүхэсоюзна социалис мурысөөндэ хабаадагшын үгэ

М. ШАГДАРОВ,
Сэлэнгын совхозой парткомой секретарь

ОТДЕЛЕНИИН ПАРТОРГАНИЗАЦИИН СЕКРЕТАРЬ

ТҮСЭБТЭ юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэл ябажа бай... Энэ жэлэй түсэб, даабари болзорһоонь ...д дүүргэхын түлөө бүхэсоюзна со...лис мурысөөн хото, хүдөөгэй ажал...дай дунда хаа хаанагүй үргэнөөр ...эрэнхэй.

...манай совхозой малшад, механиза...нууд бүгэдэ арадай энэ мурысөөндэ ...сожо, дээшэлүүлэгдэһэн социалис ...гануудые абанхай. Жэлэй туршада ...00 центнер һү һаажа, 14500 цент...рыень гүрэндэ худалдаха, үнеэн бү...һөө дунда зэргээр 2450 килограмм ...һааха, хонин бүриһөө 3,580 кило...мм нооһо хайшалжа, хамта дээрээ ...0 центнер нооһо худалдаха гэхэ мэ...үүргатайбди.

Совхозоймнай отделени бүхэнэй кол...тивүүд (4 отделенитэйбди) тус тустаа ...ралис уялгануудые абаад хоорондоо ...рысэнэ. Энэ мүрысөөе комму...нууд, отделениин партийна эхин ...низацинууд эмхидхэн хүтэлбэ...нэ гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. ...тал партийна эхин организа...уудай хүдэлмэриһөө, коммунист...ай хүсэл оролдолгоһоо түсэб, ...гануудай дүүргэлтэ дулдыдаха бай... Зүгөөр партийна эхин организациин ...лмэрине зүбөөр эмхидхэхэ шухала. ...эндэ партийна организациин бюро... ...нэн түрүүн тэрэнэй секретариин ...гэ, харюусалгань тон ехэ.

...энтэй дашарамдуулан, совхозойн... нэгэ отделениин — Ехэ Сагаанай ...лениин парторганизациин секретарь ...эр Цыбикдоржи Цырендашиевич ...туевай хүдэлмэри, ажал хэрэг тоб...оноор харуулха хүсэлэнтэйбди.

Цыбикдоржи Цырендашиевич партий... хүдэлмэриин дүй дүршэлөөр баян, ...н дахин отделениингээ парторгани...ин секретаряар һунгагдажа, ком...истнуудайнгаа этигэл найдабари хү... харюулжа ябадаг юм.

Өөрынь абари зан, шэнжэ шанар ...й хэлээ бол, үнэн сэхэ, нарин няг... ...үн зондоо хүндэтэй нүхэр юм. ...лай наһанһаа үнгэржэ, пенсидэ га...шье ажалгүй һуужа шадахагүй. ...лениин элдэб хүдэлмэридэ ябалсадаг.

ЕХЭ Сагаанай отделениин партий...на организацида 37 коммунист ...тдоно. Отделениин хүтэлбэрилэг...шэ хамта зүбшэжэ, тэрэнние ...хүдэлмэри дээрэнь зүбөөр ...арилан табилгаһаа парторгын ...лмэри эхилнэ гэбэл алдуу ...огүй хаш. Энэ хэрэгтэ тон ...усалгатайгаар хандадаг. Ком...истнуудтай өөһэдтэйнь хөөрэл...э, дура хүсэлынь мэдэжэ, таатай ...ыень оложо үгэхэ гээшэ тиимэ ...хан хэрэг бэшэ. Гадна заримдаа хү... ...ураашье байхын аргагүй байдаг, ...аха, захирхашье ушар гарадаг. ...ал тухай хөөрэлдэхынгөө хажуу... партийна ямар даабари дүүргэжэ ...ха тухайнь хэлсэдэг заншалтай. ...жэ тус отделениин коммунистнууд ...дааа таатай ажалаа олонхой, пар... даабаритай, партийна организа...гаа хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр ха...лсана.

ҮНӨӨ үедэ партийна бай...гуулалтын гол асуудалнуудай ...хадаа партийна эхин орга...нуудай эмхидхэлэй болон по...ческэ хүдэлмэри эрид һайжа...ха, тэдэнэй дайшалхы шада... дээшэлүүлхэ хэрэг болоно гэ... КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэ...д соо заагданхай. Мүн энээн тухай ...эй ЦК-гай майн (1972 оной) ...умэй «Партийна документнүүдые ... тухай» тогтоол соо онсолон тэм...дэһэн байна.

... организациин дайшалхы шада... партии доторой, эмхидхэлэйнь хү...ритэй сэхэ холбоотой гэжэ нүхэр ...уев өөрөө хэлэдэг. Энээнние ха... абажа, хүдэлмэреэ эмхидхэхые ...одог. КПСС-эй Уставаар хараалаг... болзорто — һара бүридэ партий...лаа зарлана. Ямар асуудал зүбшэн ...лез партбюрогой гэшүүдтэй, от...ениин хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэл... ...ртээнһээ түсэблэдэг юм. Жэ...эдэ, мартын 28-да болоһон һүүл... суглаан дээрэ тоосоото һунгалтын ...най шиидхэбэриин ямараар дүүр...жэ байһан тухай асуудал табиг... өөрөө элидхэл хэжэ, отделениин ...эридэ, коммунистнуудай ажал ...э зүб сэгнэлтэ үгэһэн байгаа.

Партийна документнүүдые һэлгэхэ ... КПСС-эй ЦК-гай майн Плену... тогтоол партийна суглаан дээрэ ...н хэлсэжэ, эхин организациин ...йно-эмхидхэлэй, политическэ хү...ри нарижуулан һайжаруулха, ком...истнуудай түрүү үүргэ дээшэлүүлхэ, эдэбхи үүсхэл хүгжөөхэ талаар хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа һэн. Энээнэй ёһоор үе үе болоод коммунистнуудай тоосоон партийна суглаан дээрэ, партбюрогой заседани дээрэ табигдадаг болонхой. Ингэжэ сугтаа ажалладаг нүхэдэйнгөө үмэнэ тоосохо байһанаа мэдэжэ ябахадаа, коммунист оролдожо, хүсэл һаналаа табижа хүдэлнэ бшуу. Эдэбхитэй, ажалша бэрхэ коммунистнуудай дундаһаа Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат, һаалишан Долгоржап Данзанова, луговод Дондок Бадмажапов, ахалагша хонишон Цырендоржо Тубчинов гэгшэдые нэрлэжэ болоно. Нүхэр Данзанова һаалиин фермэ дээрэ эмхидхэгдэһэн партийна бүлэгые хэдэн жэлдэ хүтэлбэрилжэ ябана. Нүхэр Тубчинов партбюрогой гэшүүн. Эдэ нүхэднай парторгын ёһотой туһалагшанар юм.

Ехэ Сагаанай отделениин коллектив бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсожо, ехэхэн уялгануудые абаһан байна. Зарнмыень тоолобол, жэлэй туршада үнеэн бүриһөө 2520 килограмм һү һааха, хамта дээрээ 6500 центнер һү һаажа, 4.700 центнерыень гүрэндэ худалдаха, 100 эхэ хонин бүриһөө 88 хурьга абажа түлжүүлхэ гэхэ мэтэ.

Түрүүшын кварталай дүн хаража үзэхэдэ, тус отделениинхид хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ шадаха байһанаа элирхэйлээ. Һү һааха түсэб холо үлүүлэгдэнхэй.

Малшад, механизаторнуудай мүрысөө эмхидхэн хүтэлбэрилхэ асуудал отделениин парторганизациин секретариин анхаралһаа гарадаггүй. Ушарынь гэбэл, социалис мүрысөөн хадаа ажалшадай эдэбхи үүсхэл хүгжөөхэ, түсэб ба уялгануудай дүүргэлтын түлөө үүргэ, харюусалгыень дээшэлүүлхэ хүсэтэ зэбсэгүүдэй нэгэн гэжэ һайн мэдэнэ, ойлгоно бшуу. Тиимэһээ фермэ отарануудаар ябахадаа хүдэлмэришэдтэй уулзажа хөөрэлдэдэг, ажал хэрэгээрнь һонирхожо, үйлэдбэриин зүблөө үнгэргэдэг юм. Худэлмэриин дүн, абаһан уялгануудай дүүргэлтэ, ажалай журам тухай асуудалнууд иимэ зүблөөнүүд дээрэ харагдадаг.

Зүгөөр ганса секретарь өөрөө отделениин бүхы фермэ, отарануудаар ябажа үрдихын аргагүй. Өөрыншье ажал байха. Тиимэһээ Цыбикдоржи Цырендашиевич энэ хэрэгтэ партбюрогой гэшүүдые, отделениин хүтэлбэрилэгшэдые, мэргэжэлтэдые эдэбхитэйгээр хабаадуулхые оролдодог байна. Һара бүридэ хэн хаана ошохоб гэжэ хэлсэдэг, түсэблэдэг, дүүргэлтыень шалгажа байдаг. Парторгын даабаряар хэһэн ажал тухайгаа, хараһан үзэһэнөө, ямар хөөрэлдөөнэй болоһон тухай өөртэнь дуулгадаг, һанамжа, дурадхалаа хэлэдэг байна.

Партийна организациин дайшалхы шадабари, нэрэ хүндэ ганса секретариин оролдолгоһоо бэшэ, харин партиин гэшүүн бүхэнэй бодото ажалһаа, хүсэл оролдолгоһоо дулдыдадаг ха юм. Тиимэ болохолоороо коммунист хүн даажа байһан ажалдаа, абаһан партийна даабаридаа эзэн ёһоор хандаха, саг болзортонь дүүргэхые оролдохо ёһотой.

ПАРТИЙНА документнүүдые һэлгэлгэдэ бэлдэжэ байха үедөө отделениин партийна организаци өөрынгөө зэргые саашадань бэхижүүлхэ, коммунистнуудай харюусалга ба журамые дээшэлүүлхэ, бэе бэедээ шанга эрилтэтэйгээр хандадаг болохо, шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлэлые дэлгэрүүлхэ талаар хэдэ хэдэн һонирхолтой хэмжээнүүдые бэелүүлээд байна. Энээндэ секретариин үүргэнь ехэ юм.

Би эндэ манай совхозой нэгэ отделениин партийна организациин секретариин ажал хүдэлмэри дээрэ тобшохоноор тогтобоб. Зүгөөр нүхэр Буянтуевта адляар парторгын ажалда үнэн сэдьхэлээ табидаг бусадшье нүхэд манда бии. Билютын отделениин парторг Мария Цырендоржиевна Дандарова, Шанаагай отделениин — Бадма Цыреновнч Шарапов гэгшэд коммунистнуудай, коллективэй дунда хүндэтэй болонхой.

Табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлдэ хүдөөгэй коммунистнуудай, партийна организацинуудай үмэнэ орёо ехэ зорилгонууд табигданхай.

Эдэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэг партийна организациин секретариин эмхидхэхы шадабариһаа, өөрынь хүсэл оролдолгоһоо ехэхэн дулдыдаха байна. Манай парторгнууд энээние һайн мэдэрнэ, тиимэһээ бүхы һаналаа табижа ажаллана.

Коммунистнуудай этигэл найдабарине харюулжа, дүүргэжэ шадаха зон гэжэ бидэнэр отделенинүүдэйнгээ партийна организацинуудай секретарьнарта хүсэд этигэнэбди, найданабди.

ТАРИЛГАДА БЭЛЭДХЭЛ ТҮЛЭГ ДУНДАА

Үнгэрэгшэ жэлдэ таряа хураалгын дүүрэмсээр «Восход» колхозой механизаторнууд Е. Н. Покацкий, Н. И. Русин гэгшэд трактор болон хүдөө ажахын бэшэшье машинануудые заһабарилжа эхилһэн юм. Дүй дүршэлтэй механизаторнууд гурба һарын туршада «ДТ-75» түхэлэй гурбан трактор заһабарилжа дүүргээд, дүрбэдэхи трактораа заһабарилгада табяад байна. Гадна найман анзаһа, сеялкэ заһабарилһан байха юм.

Зураг дээрэ: «Восход» колхозой механизаторнууд (зүүн талаһаа) Е. Н. Покацкий, Н. И. Русин гэгшэд ажалдаа.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.
Улаан-Үдын аймаг.

Буряадай АССР-эй, Шэтын областиин ба Яхадай АССР-эй ажалшадай хоорондын социалис мүрысөөнэй 1973 оной I кварталай зарим дүнгүүд

	Түсэб дүүргэлтын процент			1972 оной энэ үеынхитэй жэшэхэдэ (процентээр)		
	Буряадай АССР	Шэтын область	Яхадай АССР	Буряадай АССР	Шэтын область	Яхадай АССР
Промышленность						
Валова продукци				108	110	108
Продукци худалдаанда гаргалга	102	95	103	106	108	110
Ажалай бүтээсэ	101	92	100,6	105	108	106
Промышленна предприятинуудай нииитэ тоо	198	231	191			
Тэдээн сооһоо продукци худалдаанда гаргаха түсэбөө дүүргээгүй	28	20	19			
Ажалшадай ажаһуудалай эрилтэ хангалга						
Ажаһуудалай эрилтэ хангалгын нииитэ хэмжээн бүхыдөө	100,9	97	101	108	109	117
Худалдаа наймаан						
Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай эд бараанай эрьесэ	98,6	101	98,8	104	106	105

БҮХЭСОЮЗНА МУРЫСӨӨН

ЗУУТАН ОЛОШОРНО

Үнгэрэгшэ жэлэй хабар, зунай үедэ хура, бороогүй ган гасуурһаа уламжалан нииитынгээ адууһа малда үбһэ тэжээл багаар бэлэдхэһэн ажахымнай хонишод бии байгаа арга боломжонуудаа дүүрэнээр хэрэглэжэ, үбэлжэлгынгөө түрүүшын дабаае гэмгүй һайнаар гаталба. Тиин мүнөө колхозой эхэ хонидой отарануудта түл абалга хаа хаанагүй дүүрэнтэжэ, хонин бүриһөө хурьга түлжүүлжэ, хараалһан зорилгоёо сүм бэелүүлһэн түрүү хонишод улам олошоржо байна. Жэшээлбэл, унинэй хонишод Жамбал Санжиев, Фаат Зайнулин гэгшэд 100 эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга абажа, түсэб уялгаяа дүүргэһэнээ мэдүүлбэ. Тиихэдэ хонишод Октябрь Намсараев, Дондок Буянтуев, Сандан Очиртаров гэгшэдэй отарада хурьга түлжүүлгэ урагшатай үнгэржэ байна. Мүнөө XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой хонишод түлжүүлһэн хурьгадаа ногоон дээрэ гаргахын түлөө шармайн оролдоно.

А. БУДАЕВА,
колхозой гэшүүн.
Сэлэнгын аймаг.

БУЛТАНАЙ ОРОЛДОЛГООР

Баргажанай аймагай Уланай колхозой малшад бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсоод, байгша оной түрүүшын үдэрһөө габшагайгаар ажаллажа захалаа һэн. Колхозой һаалишад түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы, гурбадахи жэлэй түрүүшын кварталай даалгабарине мартын 20-до дүүргэжэ, 1100 центнер һү гүрэндэ тушаагаа. Мүнөө тэдэнэр хоёрдохи кварталай түсэб болзорһоонь урид дүүргэхэ зорилготойгоор ажаллажа байна.

Коммунистнар Һ. Я. Цыренова, Д. П. Шагдурова, О. Ш. Пиртанова гэгшэдэй даадаг фермэнүүдэй һаалишад урданайхидаал адли социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябаһаар.

Колхозой хонишод мүн лэ һаалишадһаа һээгдэхэгүйе оролдоно, хэлэһэн үгээ хэрэг дээрэнь бэелүүлхые эрмэлзэнэ. Жэшээлхэдэ, ахалагша хонишон Т. Занданов гэр бүлөөрөө эхэ хонидые харууһална. Галина басаганиинь Уланай дунда һургуули дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр түрэл колхоздоо ажаллахаар үлөө һэн. Нёдондо жэлэй намар урэжүүлэгшэдэй курсада һураад, 590 эхэ хони үрэжүүлһэн юм. Мүнөө 578 хурьга абаад байнхай. Александр Самбаев, Павел Бубеев, Наганзан Бурхинов гэгшэд 100 эхэ хонин бүриһөө 95—98 хурьга абаад, гарзагүйгөөр түлжүүлжэ байнхай.

Түл абалга үргэлжэлһөөр.

Г. БАДМАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Н. В. Подгорнын Финляндида ошоод байһан тухай

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС). Советскэ мэдээжэ скрипкэшэн, Ленинскэ шангай лауреат СССР-эй арадай артист Давид Ойстрах гэгшын концертые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный, Финляндиин Президент У. К. Кекконен апрелиин 5-да хараба.

Хани барисаан, харилсаа холбоон, харилсан туһалалсалга тухай совет-финн договорой баталагдаһаар 25 жэлэй ойн гүйсэһэнтэй дашарамдуулан «Финляндия—Советский Союз» гэжэ бүлгэм энэ концертые эмхидхээ.

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС-ай тусхай корр.). Финляндиин Гүрэнэй Совет правительственна уулзалгануудай болодог байшан соо апрелиин 5-да үдэшын сайлалта хэжэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорные хүндэлөө.

Финн талаһаа республикын Президент У. К. Кекконен, парламентын депутадууд, правительствын гэшүүд болон бусад тусхай тушаалта хүнүүд байлсаа.

Финляндиин Премьер-Министр К. Сорса сайлалга дээрэ үгэ хэлэжэ, Н. В. Подгорные, тэрээнтэй суг ябалсаһан хүнүүдые амаршалаа.

Н. В. Подгорный харюугай үгэ хэлэһэн байна.

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС). Апрелиин 6-да, Хани барисаан, харилсаа холбоон, харилсан туһалалсалга тухай совет-финн договорой баталагдаһаар 25 жэлэй ойн гүйсэһэн үдэр, нииислэлэй «Мессухалли» гэжэ томо зал соо «Совет наука ба техникын үдэр Финляндида» эхилээ, СССР-эй наука ба техникын туйлалтануудые харуулһан выставкэ нээгдээ.

Тэрэнэй үедэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный, Финляндиин Республикын Президент У. К. Кекконен байлсаа.

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС). Финляндида ошоод байһан, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн Н. В. Подгорный Финляндиин Компартиин Түрүүлэгшэ А. Сааринентэй, КПФ-гэй Түрүүлэгшын орлогшонор Т. Синисало ба О. Хяннинентэй, КПФ-гэй хүндэтэ түрүүлэгшэнэр В. Песси ба Х. Кууснинентэй апрелиин 6-да уулзаа.

Совет-финн харилсаануудай, КПСС ба КПФ-гэй хоорондохи холбооной, Совет Союзай хүгжэлтын, СССР-эй гадаадын политикын асуудалнууд тушаа Н. В. Подгорный хани халуун, нүхэрэй ёһоной хөөрэлдөөнэй үедэ тогтожо хэлээ. Уласхоорондын байдалай ба дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй асуудалнуудаар һанамжануудаа мэдэлсэлгэ мүн лэ болоһон байна.

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнын Финляндида ошоод байһантай дашарамдуулан, СССР-һээ Финляндида байдаг элшэн сайд В. Ф. Мальцев апрелиин 6-да уулзалга хээ.

Н. В. Подгорный, тэрээнтэй суг ябалсаһан хүнүүд, Финляндиин Республикын Президент У. К. Кекконен, Финляндиин Премьер-Министр К. Сорса, республикын парламент ба правительствын гэшүүд, «Финляндия — Советский Союз» гэжэ бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэд, финскэ олониитын түлөөлэгшэд, тэрэшэлэн дипломатическа түлөөлэлгын зургаануудай толгойлогшонор ба хүдэлмэрилэгшэд уулзалга дээрэ байгаа.

Уулзалга хани халуун оршон байдалда үнгэрөө.

У. К. Кекконендэ Арадуудай хани барисаанай орден барюулагдаба

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС-ай тусхай корр.). Финляндиин Республикын Президент Урхо Калева Кекконендэ Арадуудай хани барисаанай орден барюулалгын ёһолол эндэ президентын ордон соо апрелиин 6-да болоо.

У. К. Кекконенние Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнаха тухай Указые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Г. В. Романов уншаа.

Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе тэмдэглэн, Арадуудай хани барисаанай орден бии болгогдо[illegible] юм гээд СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный У. К. Кекконендэ хандахадаа һануулаа. Энэ орден ажалшан зоной һайн һайхан үг зорилгын — бүхы үндэһэ яһанай арадуудай хани барисаанай һүлдэ тэмдэг болоно, арадуудай аха дүүгэй нэгэдэлэй агуу ехэ үзэл бодолые харуулна. Арадуудай аха дүүгэй нэгэдэл хангахые Владимир Ильич Ленин маанадта захидаг байгаа. Энэ гүнзэгы ехэ энэрхы һанал бодол Коммунис партиин ба Совет гүрэнэй дотоодын политикын бата бэхи үндэһэ һууринь болоно. Бидэнэр бусад гүрэнүүдэй арадуудтай байгуулдаг харилсаануудтаа, манай гадаадын политикада энэ үзэл бодолые бэелүүлхэ гэжэ хододоо оролдодог байнабди. Хани барисаан, харилсаа холбоон, харилсан туһалалсалга тухай Советскэ Союзай ба Финляндиин хоорондо 1948 ондо баталагдаһан договорто үндэһэлэн, манай оронууд ба арадуудай хоорондо тогтоһон харилсаанууд энэ эрмэлзэлгымнай эли тодо гэршэ болоно гэжэ үгэнэ.

Совет-финн хани ёһоной харилсаануудые хүгжөөлгэдэ Финляндиин Республикын Президент Урхо Калева Кекконен ехэ габьяатай, тэрэ өөрынгөө арадай, Европо түбиин эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй хүсэл эрмэлзэлгые гүнзэгытөөр ойлгожо, бодото ажал ябуулгаараа харуулаа гээд Н. В. Подгорный саашань хэлээ.

Финн арадай ба совет-финн хани ёһоной харилсаануудай хүгжэлтын аша туһада зорюулан, үрэ ехэтэй ажал ябуулга хэхэдээ, шэнэ амжалтануудые туйлахыень У. К. Кекконендэ Н. В. Подгорный хүсэһэн байна.

У. К. Кекконен үгэ хэлэхэдээ, шагналай түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ баясхалан хүргөө.

Арадуудай хани барисаанай орденоор намайе шагнахадаа, СССР-эй Верховно Соведэй Прези[illegible] харилсаа холбооной хүгжэлтые тэмдэглэхые хүсэһэн байна. Энэ харилсаа холбооной шухала ойе бидэнэр мүнөө тэмдэглэжэ байнабди. Тус договорой ашаар, манай оронуудай хоорондохи харилсаа холбоон улам үргэдхэгдөө, бүри һайнаар үгэеэ ойлголсодог болообди гээд Финляндиин Президент хэлээ. Договорые баталан бэелүүлгэдэмнай бэрхэшээл тохёолдоогүй. Манай договор үнэхөөрөөл хани ёһоной договор болоно. Хани барисаан хадаа эб найрамдал, бэе бэеэ хүндэлэлгэ гэһэн удхатай ха юм.

Энэ дээдэ хайрые би сэдьхэлээ ханангяар хүлеэн абанаб, би өөрынгөө ороной түлөөлэгшэ, тэрэнэй амгалан ёһоной политикын түлөөлэгшэ болоноб гээд үгынгөө түгэсхэлдэ Финляндиин Президент мэдүүлээ.

...Р-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РСФСР-эй АЖАЛШАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ...АРАЙ, ОБЛАСТНОЙ, ОКРУЖНОЙ, РАЙОННО, ...ГОРОДСКОЙ, СЕЛЬСКЭ БА ПОСЕЛКОВО ...ЕДҮҮДЭЙ ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ТУХАЙ

...ФСР-эй ажалшадай депутадуудай хизаарай, ...ной, окружной, районно, городской, сельскэ ...елково арбан гурбадахи зарлалай Соведүүдэй ...түлөөлэлгын 1973 оной июниин 13-да дүүрэхэеэ ...тай дашарамдуулан, РСФСР-эй Верховно ...эй Президиум иигэжэ тогтообо:

...ФСР-эй ажалшадай депутадуудай хизаарай, ...ной, окружной, районно, городской, сельскэ ...елково Соведүүдэй һунгалтые 1973 оной ию...17-ной воскресенидэ үнгэргэхэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.
РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

...ва, 1973 оной апрелиин 6.

А. Н. Косыгинай телеграмма

СТОКГОЛЬМ. (ТАСС). Швециин газар дээрэһээ гарахадаа, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин Швециин Премьер-Министр Улоф Пальмедэ иимэ телеграмма эльгээгээ:

«Швецидэ айлшалалгаяа дүүргээд байхадаа, намайе анхаралтайгаар ба хүндэтэйгөөр уттаһанайтнай түлөө үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэхые хүсэнэб.

Тантай, правительствадахи ханинартайтнай, тэрэшэлэн Швециин олониитын түлөөлэгшэдтэй уулзалганууд ба хөөрэлдөөнүүд Советскэ Союзтай харилсаа холбоогоо үргэдхэхые, хоёр ороной хоорондоо бүри һайнаар этигэлсэдэг, үгэеэ ойлголсодог болохые Швециин эрмэлзэдэг байһые харуулжа үгөө. Иимэ эрмэлзэлгэ мүн лэ манай уг зорилго болоно.

Эдэ үдэрнүүдтэ болоһон хэлсээнүүд үрэ ехэтэй байгаа, хоёр ороной арадуудай ба эб найрамдалай хэрэгэй аша туһада тааруугаар совет-швед харилсаануудые саашадань хүгжөөлгэдэ һайнаар нүлөөлхэ гэжэ бидэнэр тоолонобди».

А. Н. Косыгин Москва бусажа ерэбэ

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин албанай хэрэгээр Швеци ошоһон аад, апрелиин 6-да Москва бусажа ерээ.

Нүхэд К. Т. Мазуров, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, М. С. Соломенцев болон бусад А. Н. Косыгинине Внуковско аэродром дээрэ угтаа.

Швециин хэрэгүүдээр СССР-тэ байдаг сағ зуурын этигэмжэтэ Л. Вестерберг уттагшадай дунда байлсаа.

А. Н. Косыгинтай хамта суг ябалсаһан хүнүүдынь Москва бусажа ерээ.

(ТАСС).

Совет делегаци ФРГ ерэбэ

БОНН. (ТАСС). ГКП-гэй правлениин ба ГКП-гэй Рур—Вестфали гэжэ округтохи организациин уряалаар КПСС-эй делегаци Дюссельдорф ерэбэ. КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, КПСС-эй Кемеровскэ обкомой нэгэдэхи секретарь А. Ф. Ештокин делегацине толгойлно.

Рурска областиин индустриальна центрнүүд болохо Дортмунд, Эссен, Дуйсбург, Бохум болон бусад городуудта совет айлшад хүрэхэ байна. Тэдэнэр ГКП-гэй нютагай организацинуудай, олониитын демократическа эмхинүүдэй түлөөлэгшэдтэй уулзаха.

АЛДАҺАНАА ХҮСЭЛДҮҮЛХЭ, ЗОРИҺОНДОО ХҮРЭХ

Хэжэнгын аймагай ажахынууд энэ жэлдэ 5 мянган гектар шэнэ газар хахалжа, тэжээлэй ургама нуудые тараад, энээнэй ашаар 3 мянган гектарта ороohо түсэбһөө ехэ тариха зорилго табя

ЭРИД ХУБИЛАЛТА ХЭРЭГТЭЙ

ЕРЭХЭ ХАБАРАЙ тарилгын хүдэлмэрине хайшан гэжэ һайнаар, эмхитэйгээр үнгэргэжэ, ороohо таряа болон тэжээлэй ургамалнуудай, үбһэ ногооной ургаса энэ жэлдэ дээшэлүүлхэб гэһэн асуудал һаяхан Хэжэнгын аймагай механизаторнууд, таряашад болон луговодуудай суглаан дээрэ табигдаһан байна. Энэ суглаан Худанай совхозой Могсохон тосхондо үнгэргэгдөө.

Элидхэлшэ КПСС-эй Хэжэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь **Б. Д. Ангархаев**, мүн тэндэ үгэ хэлэгшэд мүнөө жэлдэ газар таряалангай болон мал ажалай продукци эрид ехээр абаха тон шухала гэжэ тоолоһон байна. Юуб гэхэдэ, үнгэрһэн 1971—1972 онуудта табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан даабаринууд олон зүйлөөр дүүргэгдээгүй үлэһэн байна бшуу.

Энээниие тодорхойлон хараад үзэе. Аймагай совхозуудай ажалшад юһэдэхи табан жэлэй хоёр жэлдэ зарим тэды амжалтануудые туйлаһан байха юм. Ажахынуудта, 1970 онойхитой жэшэхэдэ, үхэрнүүд 1782 толгойгоор, тэрэ тоодо үнеэд 356-гаар, хонид — 9 мянгаар олошорһон байна. Ороohо таряан, хартаабха, овощ һүн нилээд ехээр абтадаг болоjо, гүрэндэ мяхан, һүн, хартаабха, овощ урдынхиһаа ехэ тушаагдаһан байна.

Тингэбэшье эдэ бүгэдын ургалта табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанда холо хүрэнэгүй. Эдэ жэлнүүдтэ гүрэндэ тушааха түсэб бүхы зүйлэй продуктнуудаар дүүргэгдээгүй үлөө. Энэ үедэ аймагай ажахынууд 537 мянган центнер ороohо таряа абаха байгаад, арайхан 362 мянган центнер, 521 мянган центнер үбһэ бэлэдхэхэ байгаад, тэрээнээ 412 мянган центнертэ хүргөө. Хоёр жэлэй туршада мяха абаха түсэб 88 процент, һү — 93, ноохо — 80 процент дүүргэгдөө.

Энээнһээ болоjо, гүрэндэ эдэ продуктнуудые худалдаха түсэб дүүргэгдээгүй. Хоёр жэлэй туршада гүрэндэ ороohо таряа тушааха түсэб 36 процент, хартаабха — 88, овощ — 74, һү — 96, мяха — 97, ноохо — 91 процент бэелүүлэгдэһэн байха юм. Тиигэжэ **аймагай совхозууд энэ үедэ гүрэндөө 50 мянган центнер ороohо таряа, 3 мянган центнер һү, 1.100 центнер мяха, 750 центнер ноохо түсэбһөө дутуу тушааһан байна.**

Энэ үриео хүсэлдүүлхын тула табан жэлэй үлөөшэ жэлнүүдтэ ёхэхэн бэрхэшээлнүүдые дабаха, бүгэдын хүсые элсүүлхэ хэрэгтэй болоно. Энэ гэзгэдэлһээ гарахын тула 1973 ондо эрид алхам хэгдэхэ ушартай. Тиимэһээ **аймагай совхозууд 1973 ондо 28,7 мянган центнер мяха, 60 мянган центнер һү, 3.800 центнер ноохо абаха зорилго урдаа табинхай.**

Энэ зорилгоёо амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэгтэнь малай тэжээл ехэ нүлөөлхэ байһаниинь элитэ. 1972 ондо 224,5 мянган центнер тэжээлэй единицын хэмжээтэй тэжээл абтаһан байбал, тэрэнээ энэ жэлдэ 380 мянган центнертэ хүргэхэ зорилго табигдана. Тиигэжэ **нэгэ жэлэй туршада малай тэжээл 70 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ жэшээтэй.**

Малай элдэб тэжээлнүүд сооһоо абажа харахада, ороohо таряан малда ехээр үгтэхэ болоно. Зоотехническэ нормо харалсажа тоолобол, 1973 ондо абтахаар хараалагдаһан мал ажалай продукцида адагынь 170—175 мянган центнер ороohо таряан хэрэгтэй болоно. Зүгөөр, нёдондо аймаг дотор бүхыдөө арайхан гэжэ 179 мянган центнер таряан абтаһан байгаа. Байгша ондо 70 мянган центнер таряан үрэһэндэ хаагдаха, 48,1 мянган центнер ороohон гүрэндэ тушаагдаха, 10 мянган центнер талхан хүдэлмэришэдтэ үгтэхэ байһые хараада абабал, бүхыдөө 320—330 мянган центнер таряан хэрэгтэй болохо байна. **Тиимэһээ байгша ондо нёдондонойхиһоо ороohо таряан 80—90 процент ехэ абтаха жэшээтэй.**

Тиимэһээ һайн шанартай үрэһэтэй болохын тула эрид хэмжээ абаха саг ерээ. Нэн түрүүн энэ жэлдэ хэрэглэгдэхэ үрэһэе тарилгын шанарта хүргэжэ, бүхыдэнь хордохо байна: хоёрдохёор, ажахы бүхэндэ үрэһэнэй таряа ургуулжа абаха тусхай бригада, отрядуудые эмхидхэхэ шухала болоно; гурбадахяар, нютагай байдалда баян ургаса үгэхэ ороohо таряанай һайн сорт шэлэжэ абахаар болоо.

Чисаанын совхозой механизатор Виктор Лаврентьевич **Кожемякин** үгэ хэлэхэ зуураа байгша ондо ороohо таряа ехээр абаха ямар арга боломжонууд бииб гэжэ хэлэбэ. Совхозой хоёрдохи отделенидэ 8 жэл хүдэлхэ зуураа, нилээд дүй дүршэлтэй болоjо, ороohо таряанай ургаса гектарай 10,4 центнертэ хүргөөбди гэбэ.

— Агротехникэ наринаар баримталһанай ашаар лэ ургасаяа дээшэлүүлжэ шадаабди, — гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. — Газараа һайнаар элдүүрилжэ, байгша ондо гектар бүриһөө 2—3 центнер ороohо таряа ехэ абаха гэжэ шиидээбди. Мүнөө үедэ 580 гектар паар бии, 604 гектарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулагданхай. Үрэһөө хэрэһэлүүлэн, богони болзорто тарихабди. Хабарай тарилгын хүдэлмэрине һайн шанартайгаар хэхэ байнабди.

Энэ совхоздо түрүүшынхеэ үрэһэ ургуулха тусхай звено байгуулагдажа, тэдэндэ 1.579 гектар таряанай газар, хэрэгтэй техникэ, дүршэлтэй механизаторнууд даалгагданхай.

Суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн Загаһатын совхозой главна агроном **С. Х. Хамнагдаев** ороohо таряанай ургаса яахадаа бага байнаб гэжэ хөөрөө. Ушар шалтагааниинь гэхэдэ газар таряалангаа зүбөөр эдлэжэ шаданагүйбди. Үрэһэнэй ажахы гуримшуулагдаагүй, хүрьһэ элдүүрилхэ зохид дүрим тодорхойлогдоогүй байһаар. Эдэ дутагдалнуудаа усадхаха хэмжээнүүд абтажа байна. Тарилгын газар шэнээр хубаарилжа, ешмээн, обёосой тарилта үргэдхэжэ, үрэһэ ургуулха тусхай звено эмхидхээбди. Тиигэжэ 1973 ондо гектар бүриһөө адагынь 10 центнер таряа ургуулжа абаха зорилго табигданхай. Зүгөөр «Сельхозтехника» нэгэдэл совхозые хэрэгтэй запчастяар ханганагүй, горючи зөөхэ хүдэлмэри гэдэргэ татана гэжэ үгынгөө түгэсхэлдэ шүүмжэлһэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) Загаһатын совхозой трактористка Г. Далшаева, Хэжэнгын совхозой үнинэй механизатор С. Аюржанаева гэгшэд.

ШЭНЭ ГАЗАР АШАГЛАХА

СУГЛААНДА хабаадагшад энэ жэлдэ тарилга хэхээр шэнэ газар ашаглаха асуудалда онсо анхаралаа хандуулһан байна. Элидхэлшэ болон үгэ хэлэгшэд байгша ондо ороohо таряанай ургаса дээшэлүүлхынгээ хажуугаар, түсэбэй ёһоор хараалагдаһан хэмжээнэй таряа, малай тэжээл абахын тула шэнэ газар ашаглаха шухала гэжэ тэмдэглэһэн байна.

Ажахы бүхэндэ энэ жэлдэ хахалаад, тарилга хэхээр ургаса багатай сабшалан, бэлшээри шэнжэлэгдэжэ, хэмжэгдэжэ абтаһан байна. Бүхыдөө аймаг дотор тиимэ 9 мянган гектар шэлэгдэнхэй. Тэрэнэй адагынь—5 мянган гектар газарые энэ жэлдэ хахалжа, зелёнко, олон жэлэй ногоо болон бусад ургамалнуудые тарихаар шиидээ. Тиихэдээ севооборотһоо һуларһан полинуудта ороohо таряа нэмэжэ тариха арга олгогдохо гээшэ. Гансахан энээнэй ашаар ороohо таряа тарилгые түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо 3 мянган гектараар үргэдхэхэ юм.

Тодорхойлон хэлэбэл, Хэжэнгын совхоз 1.300 гектар, «50 лет Октября» совхоз — 1.200, Худанай, Чисаанын, Загаһатын совхозууд тус бүрэе 600 гектар, «Первомайский» совхоз 700 гектар шэнэ газар хахалжа, энэ жэлдэ тарилга хэхээр хараалба.

Мүнөө үедэ хэгдэхэ бүхы хүдэлмэри, зорилгонууд тодорхойлогдонхой. Имагтал шэнэ газар ашаглаха хүдэлмэридөө һайса бэлдэхэ хэрэгтэй. Совхоз бүхэндэ шэнэ газар элдүүрилхэ тусхай отрядуудые эмхидхэжэ, дүршэл ехэтэй механизаторнуудые, һайн техникэ үгөөд, хүн бүхэнэй хэхэ хүдэлмэрине тодорхойлжо, тэдэнэрые материальна болон моральна талаар урмашуулха гуримтай танилсуулха болоно. Хахалагдаһан шэнэ газарай гектар бүхэнэй түлөө 4 килограмм ороohо үгэхэ гэһэн гурим механизаторнуудые шэн зоригто ажалда уряалха байһаниинь дамжаггүй.

Эды шэнээн шэнэ газарые гансахан совхозуудай хүсөөр ашаглахань бэрхэтэй байһые хараада абажа, КПСС-эй Хэжэнгын райкомой XI пленум аймагай промышленна предприятинууд болон бусад эмхи зургаанууд хүсөөр адагынь 3.400 гектар шэнэ газар ашаглахаар уялгалһан байна. Тэрэ тоодо: «Бурводстрой» трестын ПМК-гай хүсөөр 1.800 гектар, аймагай «Сельхозтехника» нэгэдэлэй хүсөөр — 700, леспромхоз бүхэнэй хүсөөр 200, СМУ-2, ГРП болон Михайловскын ЛЗП предприятинууд тус бүридөө 100, уһалууриин системэнүүдэй управлени — 200 гектар шэнэ газар элдүүрилхэ болонхой. Энэ хүдэлмэри хэхын тула предприятинууд болон эмхи зургаанууд совхозуудтай договор баталжа, бүхы техникээ бэлдэжэ, энэ даабарине заабол бэелүүлхэ уялгатай.

— Совхоздо шэнэ газар хахалжа үгэхэ даабаряа манай коллектив бэелүүлжэ шадаха, — гэжэ Хүртэйн леспромхозой директор **Д. В. Волков** мэдүүлбэ. — Хүдөө ажахые хүгжөөхэ гээшэ бүгэдэ арадай хэрэг гэжэ бидэнэр, ой модоной предприятинуудай ажалшад ойлгоно. Тиимэһээ шефтээ абаһан совхоздоо шадал соогоо туһалнабди. Мүнөө 200 гектар шэнэ газар элдүүрилхэ техникээ, механизаторнуудаа бэлдэжэ байнабди.

Шэнэ газар ашаглаха хэрэгтэ һайса бэлдэхэ тусхай звенонуудые байгуулха, хүсэ ехэтэй техникээр хангаха, тэндэ түрүү агротехникэ хэрэглэхэ шухала гэжэ «50 лет Октября» совхозой шэнэ газар элдүүрилхэ звеное даагша **П. Ф. Балдаев** мэдүүлбэ.

— 1973—1974 онуудта 2000 гектар шэнэ газар ашаглаха уялга абаабди. Тэрэнэй 1200 гектарыень энэ жэлдэ хахалжа, мянган гектартань ороohото ургамалнуудые тарихабди, — гэжэ тэрэ хэлээ.

> „Ороohо таряа ехээр абаха гээшэ хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ эгээн шухалань байгаа, байнашье"
>
> *Л. И. БРЕЖНЕВ*

АРГА БОЛОМЖОНУУДНАЙ ЕХЭ

ОРООҺО ТАРЯА эды шэнээн ехээр абаха арга бии гээшэ гү? Биил даа. Элидхэлшэ болон үгэ хэлэгшэд энээниие гэршэлжэ үгэһэн байна.

Нэн түрүүн иимэ зорилгые бэелүүлхэ материально-техническэ хүсэн бии байна. Гансахан һүүлэй 6 жэлэй туршада аймагай хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ 15 миллион гаран түхэриг капитальна хүдэлмэридэ гаргашалагдаһан байна. Олон трактор болон бусад техникэ абтаһан. Хурьгадай болон Сулхарын уһалууриин системэнүүд бии болоһон, Жэбхээһэндэ намаг хатааха канал татагдажа дүүрэхэеэ байна. Мүн Хэжэнгэ голой эрье үндэр болгохо, Чисаанада сөөрэм тогтоохо хүдэлмэри ябуулагдажа байнхай. Зорилго юуб гэхэдэ, энэ ехэ гаргашые харюулха. продукци эрид ехээр абадаг болохо саг ерээ.

Ороohо таряа болон тэжээл эрид ехээр абадаг болохын тула түбхын түрүүндэ газар таряалангаа һайнаар эдлэхэ хэрэгтэй. Энээниие манай түрүүшүүл гэршэлжэ үгэнэ. Газартаа эзэн ёһоор хандажа, түрүү агротехникэ нарнаар баримталһан, үтэгжүүлгэ болон техникээ зүбөөр хэрэглэһэн механизаторнууд болон таряашад жэл бүхэндэ баян ургаса абадаг байна. Жэшээнь, Чисаанын совхозой Михайловскын отделени, «50 лет Октября» совхозой гурбадахи отделени жэл бүхэндэ хүршэнэрһөө ороohо таряа һайнаар ургуулжа абадаг байха юм. Михайловскын отделениин хүдэлмэришэд нёдондо гектар бүриһөө 10,5 центнер таряа хуряажа абаа һэн. Харин хүршэ Худанай совхозой Могсохоной отделени гектарай 8,2 центнер таряа хуряаһан. Илгаань юун бэ гэхэдэ, эдэнэр ажалдаа хоёр ондоогоор хандаһан байна бшуу. Михайловскын отделениин механизаторнууд газараа һайнаар элдүүрилдэг, технологическа картаар хараалагдаһан агротехническэ бүхы гуримуудые яһала баримталдаг байха юм. Ороohо таряанайнь 37 процент һайнаар бэлдэгдэһэн, хоёрлогдоһон паар дээрэ таригдадаг, хабарай тарилга богони болзорто (8—10 үдэртэ) һайн шанартайгаар үнгэргэгдэжэ, тарилгын шанарта хүргэгдэһэн үрэһэн хэрэһэлүүлэн таригдадаг гуримтай. Мүн ургасын хойноһоо харууһалха, ургаса хуряаха хүдэлмэри һайн шанартайгаар, саг соогоо үнгэргэгдэдэг заншалтай. Зүгөөр хүршэ Могсохоной отделенидэ хабарай тарилгада үрэһэ хүрэшэгэнь, техникэнь хайша хэрэгээр бэлдэгдэдэг, газараа муугаар элдүүрилдэг, паар дээрэнь буртаг ногоон ургажа, хоёрлогдонгүй орхигдоодог, намарай паар хахалха түсэб жэл бүри дүүргэгдэдэггүй. Һүүлэй һүүлдэ ороohото ургамалнууд һайса бэлдэгдээгүй газарта таригдана. Ургасын хойноһоо эзэн ёһоной харууһалга хэгдэнэгүй, ургаса хуряалгань унжагайржа, ороohо таряан ехээр гээлтэдэ ородог байна.

Газартаа иимэ эзэн бусаар хандаха ушар «Первомайский», Загаһатын совхозуудта, «50 лет Октября» совхозой нэгэдэхи, хоёрдохи отделениинүүдтэ үзэгдэнэ.

Теэд хүрьһэ элдүүрилхэ, үрэһэ тариха хүдэлмэриин шанарые һайжаруулжа, ургасынгаа хойноһоо эзэн ёһоор харууһалжа, ургасаяа саг соонь хуряажа абадаг болоо һаа, ороohо таряан нилээд ехээр абтадаг болохо гээшэ. Гансахан эдэ арга боломжонуудаа хэрэглэжэ шадабал, ороohо таряанай ургасые гектарай 1,5—2 центнерээр дээшэлүүлжэ болохо юм. Энэмнай жэлэй туршада 45—50 мянган центнер таряа ехэ абаха арга олгохо байна бшуу.

Хоёрдохёор, ороohото ургамалнуудай һайн шанартай үрэһэ бэлдэжэ байха гээшэ мүн лэ шиидхэхы удха шанартай. Мүнөө дээрээ энэ хэрэг аймаг дотор хангалтагүй байһаар. Ороohо таряанай, илангаяа обёосой һайн сортын үрэһэн тон бага бэлдэгдэнэ. Жэл бүри тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй үрэһэн хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, 1972 ондо таригдаһан үрэһэнэй 48 процентнь шанар муутай байһан юм. Байгша ондо бэлдэгдэһэн үрэһэнэй хахадһаа ехэнхинь ургаха хүсөөрөө тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй байһаар.

ТЭЖЭЭЛЭЙ УРГАМАЛНУУДТА ОНСО АНХАРАЛ

ЭНЭ ЖЭЛДЭ тэжээлэй ургамалнуудые һайнаар ургуулха, сабшалангаа һайжаруулха, олон жэлдэ хэрэглэгдэхэ һайжаруулагдамал бэлшээри түхеэрхэ гээшэ энэ хабарай тарилгын хүдэлмэриин голынь болохо байна. Тиимэһээ зүблөөндэ хабаадагшад тэжээл бэлэдхэжэ абаха асуудалда онсо анхаралаа хандуулһан байха юм.

Хабарай тарилгын табанай нэгэ хубиинь тэжээлэй ургамалнууд эзэлхэ юм гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада тэжээлэй һайн ургамалнууд таригдадаг болонхой. 1970 онойхидо орходоо, кукурузын тарилга хоёр дахин (900 гектараар) ехэдхэгдээ, наран сэсэг — 2,3 дахин (436 гектараар) үргэдхэгдэһэн байна. Энэмнай нэн түрүүн зелёнкын тарилгые хороohоной, шэнэ газар ашаглаһанай үрэ мүн.

Иимэ хубилалта хэһэнэй ашаар хахалагдадаг газарай гектар бүриһөө ехэ ургаса абаха, тэжээл элбэгээр бэлэдхэхэ арга олгогдоо бшуу. 1971 ондо урда жэлэйхиһээ 50 мянган центнер ехэ силос дарагдаһан байна. 1972 оной зун ган гасуур байжа, тарилгын бүридэлэй хубилалтагдаһаниинь аша үрээ хүсэдөөр харуулаагүй байшоо.

Энэ жэлэй зорилго юуб гэхэдэ, тэжээлэй ургамалнуудые һайнаар тарижа, харууһалжа, ургасыень эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэй.

Урда жэлнүүдтэ ямар алдуу эндүү гаргагдадаг байгааб гэхэдэ, зарим ажахынуудта (Хэжэнгын, «Первомайский» совхозуудта) кукуруза ургуулха хэрэгтэ анхарангүй байжа, кукурузашадай саг үргэлжын звенонуудые үгы хэжэрхиһэн байха юм. Энэл ушарһаа Хэжэнгын совхоз 1972 ондо тариһан 430 гектар кукурузын талмайһаа гектарай миил 34 центнер набша намаа хуряаһан байха юм. Эндэ оройдоо 150 гектарынь хуряагдаһан. «Первомайский» совхоздо кукурузын бүхы тарилга хосороо һэн. Зүгөөр Чисаанын совхозой кукурузашан Д. Н. Грешилов 250 гектар газар даажа абаад, гектар бүриһөөнь 250 центнер набша намаа хуряаһан байха юм.

Олонхи совхозуудта куузику ургуулжа биранагүй. Тиимэһээ жэл бүри энэ үнэтэ ургамалай нилээд ехэ хубинь хосорно. 1972 ондо Хэжэнгын совхоздо таригдаһан 80 гектарай 55 гектар куузику хосороо. «Первомайский» совхоздо 45 гектарайнь 40-ниинь. Загаһатын совхоздо 30 гектарай 27-ниинь хуряагдажа абтаагүй, хосорһон юм.

Тиимэһээ энэ жэлдэ кукуруза болон куузику ургуулха тусхай звенонуудые ажахы бүхэндэ байгуулжа, тэдэндэ уһалагдамаар эгээн һайн газар даалгажа, минеральна үтэгжүүлгэ, хэрэгтэй техникэ үгэжэ, дүршэл ехэтэй механизаторнуудые табиха, хэды шэнээн ургаса абаха, ямар түлөөһэндэ хүртэхэ байһыень тодорхойлхо шухала. Иимэ хэмжээнүүдые бэелүүлээл һаа, 1973 ондо гектар бүриһөө 150—220 центнер кукурузын ногоо, 300—400 центнер куузику хуряагдажа абтаха гээшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хэжэнгын совхозой директор Р. Г. Баяртуев, Худанай совхозой директор Лодоев хоёр мүрысөөнэй хэлсээндэ гар табинад.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

САБШАЛАН ҺАЙЖАРУУЛХА ОТРЯДУУД

МАЛАЙ ТЭЖЭЭЛДЭ үбһэн, бэлшээриин ногоон эгээн ехэ һуури эзэлнэ гэхэ гү, али тэжээлэй хахадынь тооной болоно. Энэмнай аймагай совхозуудта сабшалан һайжаруулха талаар хэгдэжэ байһан ехэ хүдэлмэриин аша үрэ мүн. Нёдондо хэды ган гасуур болоjо, жэл соо оройдоо 159 миллиметр шиигэй ороошье һаань, аймаг дотор сабшалангай гектар бүриһөө урда тээхи табан жэлэй жэл бүри абтаһанһаа 7,8 центнер үбһэн ехэ хуряагдаһан байха юм. Тэрэнһээ гадна урдань бэлдэгдэдэггүй сенаж 24,2 мянган центнер дарагдаһан байгаа. Эдэ бүгэдэ аймаг дотор 6,1 мянган гектар сабшалан үндэһөөрнь һайжаруулһанай үрэ гээшэ. Энэ һайжаруулагдаһан сабшалангай 4 мянгаад гектартань олон жэлэй ногоон таригдаһан юм.

Мүнөө үе сатта сабшалан хайшан гэжэ, ямар аргаар һайжаруулха тухай элидхэлшэ хэлэхэдээ, Худанай болон «50 лет Октября» совхозуудай дүй дүршэл дээрэһээ жэшээ абажа харуулһан байна. Гүрэнэй капитальна һомололгын нэгэшье мүнгэ зөөри гаргашалангүйгөөр, өөһэдынгөө хүсөөр Худанай совхоз һүүлэй гурбан жэлэй туршада ургаса багатай 859 гектар сабшалан үндэһөөрнь һайжаруулаа. Тиин «50 лет Октября» совхоз сабшалан һайжаруулха гэжэ гүрэнһөө 120 мянган түхэриг абаад, тэрэнээ шэнэ газар ашаглаха хэрэгтэ гаргашалжархёо. Шэнэ газар ашаглалгада ехэ мүнгэ гаргашалһан аад, аяар 1000 гаран гектар таряалангаа хаяжархиһан байна. Теэд энэ газарта олон жэлэй ногоо тарихаар байгаа бшуу.

Энэ хоёр ажахын хүдэлмэриин үрэ дүн тад ондоо байшоо. Худанай совхоз сабшалангай гектар бүриһөө 1968 ондо 7 центнер үбһэ абаһан байбал, нёдондо тэрэнээ 11,3 центнертэ хүргөө. Зүгөөр «50 лет Октября» совхоз сабшалангай ургаса заахашье дээшэлүүлээгүй. Үнгэрэгшэ ган гасуур жэлдэ Худанай совхоз сабшалангай гектар бүриһөө 4,8 центнер тэжээлэй единицэ абаһан байбал, «50 лет Октября» совхоздо тэрэнь миил 3,5 центнер байгаа. Түрүүшын ажахыда центнер үбһэнэй өөрынь үнэ сэн 4 түхэриг 95 мүнгэтэ байбал, хоёрдохидонь—7 түхэриг 14 мүнгэтэ болоо. Худанай совхоз тарилгын болон сабшалангай гектар бүриһөө 1972 ондо дунда зэргээр 6,1 центнер тэжээлэй единицэ хуряажа абабал, «50 лет Октября» совхоздо тэрэнь 5,5 центнер болоо һэн. Тиигэжэ Худанай совхоз бүхы малаа үхэртэ тоолоходонь, үхэр бүхэндэ 11,6 центнер тэжээлэй единицэ хүртөө, харин «50 лет Октября» совхоздо энэнь 8,9 центнер болоо. Эсэсэй эсэстэ «50 лет Октября» совхоз һолоомо бэдэржэ, бусад аймагуудаар, республикаһаа гадуур ябаха баатай болоо. Тиин худанайхидта өөһэдынь тэжээл хүреэд, үшөө хүршэнэртөө туһалһан байха юм.

Худанайхид иимэ амжалта яагаад туйлааб гэжэ тус совхозой главна мелиоратор Борис Раднаевич **Санжимитыпов** суглаанда хабаадагшадта хөөрэжэ үгөө. 1968 он хүрэтэр совхознай сабшалангай гектар бүриһөө 3—5 центнер үбһэ абадаг байбал, 1970—1971 онуудта тэрэнээ 11,3 центнертэ хүргэжэ, 1972 оной ган жэлдэ гектарай 8,7 центнер үбһэ абаһан байна. 1968 онһоо 1972 он хүрэтэр 1045 гектар сабшалан үндэһөөрөө һайжаруулагдаа. Тэрэнэй 1012 гектартань олон жэлэй ногоон таригдаһан байна.

Сабшалан һайжаруулха хүдэлмэри бодомжотойгоор, удаа дараалан ябуулагдана. Сабшалан дээрэ лугомелиоративна отрядууд болон лугомелиоративна бригаданууд бии болоjо, ёһотой эзэниинь болонхой. Отрядууд сабшалан үндэһөөрнь һайжаруулдаг, харин бригаданууд сабшалан юрэнхыдэнь һайжаруулдаг уялгатай. Энэ илгааень харалсажа, тэдэнэртэ техникэ даалгагдадаг байна. Эдэ отрядууд, бригаданууд түхэрээн жэлдэ хүдэлдэг гуримтай.

Лугомелиоративна отрядые Цыбикжап Ринчинович Жимбеев хүтэлбэрилнэ. Тэдэндэ табан гэнжэтэ, 2 мөөртэ трактор, дисктэй борнойнууд, модо үндэһөөрнь урбуулжа суглуулха түхеэрэлгэ, бургааһа, намаг хахалха анзаһа, бульдозер, каток гэхэ мэтэ сабшалан үндэһөөрнь һайжаруулха техникэ үгтэнхэй.

Лугомелиоративна бригадые дүршэлтэй механизатор Чимитдоржо Санжижапович Санжижапов ударидана. Бригадань 13 хүнһөө бүридэжэ, 1 гэнжэтэ, МТЗ түхэлэй 5, Т-16 түхэлэй 3 трактор, мүн ДТ-20, Т-25 мэтын тракторнууд, тэдээндэ хабсаргаха, шагтагалха түхеэрэлгэнүүд, борной, каток, дисктэй лущильник, наг шэбхэ тарааха, минеральна үтэгжүүлгэ оруулха машинанууд, ханааб малтаха түхеэрэлгэ болон үбһэ сабшаха косилка, тармуур гэхэ мэтэ даалгагданхай.

Энэ бригадада 1460 гектар сабшалан даалгагданхай. Тэдэнэр сабшалангаа сэбэрлэдэг, борнойлдог, уһалдаг, үтэгжүүлдэг, тойруулжа хорёолдог уялгатай. Үбэлдөө энэ бригада малай тэжээл зөөдэг, техникээ заһабарилдаг, үтэгжүүлгээ бэлдэдэг байха юм. Даалгагдаһан бүхы сабшалан дээрэһээ энэ бригада жэл бүри баян ургаса абана. 1971 ондо тэдэнэр гектар бүриһөө 14,5 центнер үбһэ абаһан байбал, 1972 ондо — 10,3 центнертэ хүргөө. Зүгөөр урдань эндэһээ гектарай 5—6 центнер үбһэн абтадаг байгаа. Түрүү луговодууд Линейцев, Жамбалов, Дарижапов болон бусад бүри ехэ ургаса туйлана. Эдэнэр жэл бүхэндэ гектарай 20—25 центнер үбһэ абадаг байха юм. Худанай лугомелиораторнууд саашадаа бүри ехэ юумэ хэхээр харааланхай. Гидротехническэ шэнэ түхеэрэлгэнүүд баригдаха, олон жэлэй һайжаруулагдамал бэлшээри түхеэрэгдэхэ болон бусад хүдэлмэри хэгдэхэ. Энээнтэй дашарамдуулан, үгэ хэлэгшэ Б. Р. Санжижапов проект зохёодог эмхи зургаанууд, аймагай «Сельхозтехника» нэгэдэл болон бусад эмхи зургаануудые шүүмжэлһэн байна. Эдэнэр саг соонь ажахынуудые хэрэгтэй проектээр, сметээр ханганагүй, лугомелиоративна техникэ бага асарна гэжэ хэлээ.

Сабшалан һайжаруулха талаар Хэжэнгын [...] хэгдэжэ байһан ху[...] тухай эндэхи луг[...] бригадын бригадир Жанчиков хэлэжэ үг[...] хын бүхы сабшалан [...] нуудта, малшадта [...] жа үгтэнхэй. Нүхэр [...] ковай хүтэлбэрилдэг [...] 1972 ондо хура [...] тай байбашье, да[...] 2500 гектар саб[...] гектар бүриһөө [...] центнер, тэрэ то[...] лагдадаг сабшалан[...] тар бүриһөө 11,7 [...] үбһэ абаһан байна. [...] АССР-эй 50 жэлэй [...] дэлэлдэ дэлгэрһэн [...] мүрысөөндэ оролц[...] бригада уһалагдадаг [...] лангай гектар бүр[...] жэлдэ 15 центнер үб[...] гэжэ шиидээ.

Ниитын малые т[...] хангаха асуудалые [...] шухала болоhон тух[...] вомайский» совхоз[...] тор В. Б. Волохон[...] байна. Энэ зорил[...] ша ондо хахалагд[...] раа 700 гектараар [...] олон жэлэй ногоо[...] гые ехэдхэхэ, [...] бригадануудай захал[...] гектарта һайжару[...] сабшалан түхеэрхэ [...] нүүд хараалагдаһан [...] Эндэ сабшалан һай[...] гол хүдэлмэрине 10[...] тай, хэрэгтэй бусад [...] тэй лугомелиоратив[...] хэдэг байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Чисаанын совхозой тракторна таряан ажалай бригадын бригадир А. К. Елистратов «50 лет Октября» совхозой бригадир Ц-Д. С. Гармаханов хоёр мүрысөөнэй хэлсээ баталжа байна.

МАЛШАДА[...] ТУҺАЛАМЖ[...] ХЭРЭГТ[...]

ТЭЖЭЭЛ ехээр [...] жэ абаха үшөө [...] шэл тухай суглаан [...] сээ. Энэнь Хэжэн[...] зой хонишодой, [...] совхозой Улааха-А[...] линн фермын [...] дүршэл болоно. Эн[...] шод, һаалишад, [...] лагшад өөһэдынгөө [...] тэжээл бэлэдхэдэг [...] Жэшээнь, Хэжэн[...] зой хонишодой 18 [...] 1972 ондо 9773 це[...] һэ бэлэдхэжэ абаа [...] али хонидто үгтэһэ[...] һэнэй, 64 процент[...] Ахалагша хони[...] Найданович Нам[...] бүлөөрөө хамта 10[...] нер һайн шанартай [...] лэдхэжэ абаа. [...] лынь өөрынь отар[...] хүреэд, үшөө 35[...] рыень бусад отара[...] нүүдтэ үгэһэн бай[...] нишод Силантьев, [...] Гончикдоржиев, Ба[...] лон бусад тус туст[...] хэндэ 700, тэрээнһэ[...] центнер үбһэ бэлэд[...] шалтай.

Өөһэдынгөө хү[...] бэлэдхэжэ абаһа[...] эдэ хонишод хура[...] бусад хонишодһоо [...] даг байха юм.

Энэ дүй дүршэл [...] жэлһээ эхилжэ айм[...] хонишодой бригад [...] дэлгэрүүлхэ гэжэ [...] хабаадагшад хэлсэ[...] Хонишодой бригад [...] сабшалан тусхай [...] даалгажа үгэхэ, тэ[...] ды шэнээн үбһэ [...] абаха, тэрээндэ хэд[...] хэгдэхэб гэжэ а[...] сооной даабарида [...] саха байна гэжэ [...] хабаадагшад дүр[...] нишодой мүрыс[...] гүүдые согсолхо[...] рэй хэды шэнээн [...] лэдхэжэ абаһыень [...] болоно.

Хонишод үбэлш[...] захаар, һайса ү[...] һэн газарһаа нил[...] һэ сабшажа аба[...] Мүн боломоор газ[...] рэниие хахалжа, [...] риха, тойруулаад [...] арга бии. Тингэж[...] хэнэй дэргэдэ 15[...] тар дээрэ зелёнк[...] гаса абаха участо[...] гомоор. Тэрэ газ[...] шод үтэгжүүлхэ [...] Хэрбээ энээниие [...] шадаа һаа, 2—2[...] гектар дээрэ[...] 20—25 центнер ү[...] дөө 40—50 мянг[...] бүдүүн тэжээл [...] бии. Энэмнай мал[...] элбэгжүүлхэ мүн [...] боломжо болоно [...]

***

Суглаан дээрэ [...] саанын совхозой [...] Г. И. Бардунаев, [...] совхозой МТМ-[...] С. С. Шамсудинов, [...] эй райкомой нэгэ[...] тарь В. Т. Тугду[...] дай хүдөө ажахы[...] дай парткомой [...] Б. Н. Баторов, [...] «Сельхозтехника» [...] түрүүлэгшэ С. Г. [...] гэгшэд үгэ хэлэ[...] Суглаанай эсэст[...] обкомой нэгэдэхи [...] А. У. Модогоев [...] үгэ хэлээ.

Суглаанда [...] 1973 ондо ороohо [...] лон тэжээлэй у[...] дай баян ургаса [...] циалис уялгануу[...] абаа.

Т. БА[...]

ПРОФЕССОР Г. Ц. ЦЫБИКОВЭЙ ТҮРЭҺӨӨР ЗУУН ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ЭЛИТЭ ЭРДЭМТЭН, АЛДАРТА АЯНШАН

Г. Ц. ЦЫБИКОВ.

Олон үндэһэ яһатанай түрмэ гэгдэһэн, хаанта хархис засагай хатуу шэрүүн үедэ хамаг бүхы бэрхэшээлнүүдые дабажа, ородой түрүү интеллигенциин үргэмжэ дэмжэлгын ашаар эрдэм һургуулиин дээдэ зэргэдэнь хүрөөд, ажал хэрэгээрээ аба оронойнгоо алдар солые арьбадхалсаһан хэдэн буряад эрдэмтэд бии юм. Тэдэнэй нэгэниинь профессор Г. Ц. Цыбиков болоно.

Гомбожаб Цыбиков 1873 оной апрель һарада Урда-Ага гэжэ нютагта дунда шадалтай Цыбик гэдэг хүнэй бүлэдэ түрэһэн юм. Бага балшар наһаниинь үргэн сагаан Ага нютагта үнгэрөө. Ая ганғын хоншуухан үнэрөөр ханғалтаһан хонгор добын оройгоор хони хурьгадаа адуулан ябахадаа, алтан дэлхэйн шэмэг һайхан сэсэгүүдые үзэжэ, шэнгэхэн дуутай шубуудай жэгдэ һайханаар жэргэн дуулахыень шагнахадаа баясажа, дуулим һайхан нютагайнгаа үзэсхэлэн байгаалиие зүрхэ сэдьхэлдээ шэнгээн, мартагдашагүйгөөр хадуун абадаг һэн. Мүн үбгэд хүгшэдэй үльгэр онтохонуудые, хуушанай түүхэ, холын Энэдхэг, Түбэд, Монгол оронууд тухай хөөрэлдэхыень шагнаха дуратай байгаа. Эдэ бүгэдэ хожомоо наһанайнгаа мэргэжэл һунган абаха хэрэгтэнь ехэ нүлөө үзүүлһэн юм.

Мүнөө эрдэмтын түрэһөөр зуун жэлэй ойе тэмдэглэжэ байхадаа, эсэгэ тухайнь хэлэнгүй аргагүй. Тэрэ харанхы мунхаг үедэ эрдэм ухаанай аша туһые эрхим һайнаар ойлгожо, Гомбожаб хүбүүгээ ород һургуули хүүлэхэ гэжэ бүхы шадалаараа оролдоһон бэлэй. Хүбүүнэйнгээ табатай болоходонь, өөрөө хууша монгол хэлэ тэрээндэ заажа эхилһэн, харин долоо наһа хүрэхэдэнь, 1880 ондо Агын приходско училищида оруулһан байха юм. Түрүүшын жэлдэ багша нэгэшье үзэг намда харуулаагүй, харин хоёрдохи жэлһээл бага зэргэ ном заалгажа эхилээ һэм гэжэ Г. Ц. Цыбиков өөрөө бэшэһэн байдаг.

Дүрбэн жэл һураад, тэрэ һургуулияа дүүргэхэ үеэрнь Шэтэдэ гимнази нээгдэһэн байгаа. Агын буряадууд энэ гимназиин барилгада гэжэ алта мүнгэеэ үргэһэнэйнгөө ашаар хэдэн хүбүүдые тэндэ оруулха эрхэтэй болоһон юм. Г. Цыбиковэй эсэгэнь энээн тухай дууламсаараа, 1884 ондо хүбүүгээ абаашажа, Шэтын гимназида оруулһан байгаа. Үргэн талада үндыһэн, ород хэлэндэ түлюур, тэрэ мүртөө түрэлхиин шалшаранша хүбүүн холын ород хотодо байхадаа гэрээ һанажа зободог, мүн баяшуулай омог бардам хүбүүдтэ баһуулдаг, доромжолуулдагшье байһаниинь ойлгосотой. Гэбэшье эдир залуу Гомбожаб эдэ бүгэдэһөө тунхаряагүй, һургуулияа орхижо зугадаагүй, харин нэтэрүү шангаар оролдожо, гимназиин эрхим һурагшадай нэгэн болоо һэн. Бүри тэрэ үедэ багахан буряад хүбүүе хайрлаха, өөгшөөхэ хүнүүд гимназиин багшанарайшье, һурагшадайшье дунда байһан байгаа. Гимназида орохо гэжэ эсэгэтээ ерэхэдэмнай, гимназиин управляющи К. Ф. Бирман гэгшэ бидэндэ урилгы һайнаар хандажа, хэрэгыемнай урагшатайгаар бүтээхэ ябадалда туһалаа һэн гэжэ Г. Ц. Цыбиков бэшэһэн байдаг.

1893 ондо Гомбожаб Цыбиков Шэтын гимназиие мүнгэн медальтайгаар дүүргэжэ, эрхим һурагшадай нэгэн байһан тула Томскын университедэй медицинын факультедтэ орохоор зууршалагдаад, тэндэ орожо, жэл тухай һураһан байгаа. Гэбэшье багаһаа хойшо зүүн оронуудые шэнжэлдэг эрдэмдэ сэдьхэлынь татагдадаг байһан тула удангүй университедээ орхёо һэн.

Али бүхы юумые то… ряар хэдэг хүн байһан Г. Ц. Цыбиков Петербургын университедтэ орохоёо эрхим һайнаар бэлэдхэхэ зорилгоор Монгол ошожо, монгол, түбэд, манжуур, хитад хэлэнүүдые үзэжэ эхилһэн, мүн монгол арадай соёл болон ажаһуудал гэхэ мэтые шудалжа, тэндэ бүхэли жэл соо өөрынгөө зөөреэр байһан байгаа.

1895 ондо Г. Ц. Цыбиков Петербургын университедэй зүүн зүгэй хэлэнүүдэй факультедтэ ороо һэн. Г. Ц. Цыбиков нютагайнгаа зоной суглуу…һан мүнгэ зөөреэр һур… н байгаа. Тиин 1899 ондо Г. Ц. Цыбиков нэгэдэхи шатын диплом болон алтан медальтайгаар Петербургын университет дүүргэбэ.

Университет дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр 3—4 жэл үнгэрөөд байхада, Г. Ц. Цыбиков 1899—1902 онуудта Түбэд орон аяншалжа, алдар сууда гараһан байна. Тэрэ үедэ Түбэд орондо гадаадын хүнүүдэй орохо гээшэ тон шанга хорюултай байһан. Тэрэ үеын алдарта аяншад ород Н. М. Пржевальский, американец В. В. Роххиль, француз Г. Бонвало, швед О. Гецин болон бусад Түбэд орондо нэбтэрхэ һэдэлгэ хэбэшье, зорилгоёо дүүргэжэ шадаагүй бэлэй. Харин Франциин аяншан Дютройдо де Рене 1893 ондо тэрэ нютаг ошожо ябаһаар ами наһаяа алдаһан юм. Гэбэшье Бээжэнэй болон Һасын засагаархидай зарлигай ёһоор, Будаадын шажантай, Ази түбиин хүнүүд Һаса морилго эрхэтэй байгаа. Манай ород гүрэнэй монголшо ехэ эрдэмтэн профессор А. М. Позднеев болон бусад энэ ушарые һамбаашалан, мүргэлшэ буряад лама хэбэртэйгээр Г. Ц. Цыбиковые Түбэд орон эльгээхэ гэжэ бодомжолжо, энээниинь залуу эрдэмтэ зүб зүйтэйдэ хүлеэн абаба. Ородой Географическа бүлгэм гэдэг тэрэ үеын түрүү үзэлтэ эмхи Г. Ц. Цыбиковэй аяншалгада хэрэгтэй мүнгэ зөөри һомолжо, 1899 оной ноябриин 25-най үдэр Г. Ц. Цыбиков Алашаанай бүлэг монголнуудтай хамта Богдын хүрээнһээ (мүнөө Улаан-Баатар) Түбэд орон зорижо, тэмээн хамбыгаар гараа һэн. Тэрэ үедэ машина, поезд байха бэшэ. Түбэд орон хүрэжэ ошохо гээшэ гайтай хэрэг байһан. Үбэл боложо байһан үе байжа, хүйтэн бордоһо шуурган сохидог, хүн зонгүй губиин элһэ бүхэли үдэртөө махажа эсэшэһэн хүнүүд газаа даарижа хонохоһоо бэшэ аргагүй байгаа. Хэдэн һара ябажа, Түбэд орондо ороходонь, газарынь ехэ үндэр, амилхада хүндэ, хүсэ шадал бууруулдаг, тангад дээрмэшэд ходо добтолхоёо һанадаг, эгсэ үндэр хадануудай эрье боорӧор хундан болотор мүлжэгдэһэн хүнэй, малай хохимой, араг яһанууд дайралдадаг һэн. Тэрэнэй хажуугаар замдаа үзэһэн, хараһан һонин һонин зүйлнүүдые, мүн газарай нюруу уларил гэхэ мэтээр хэһэн ажаглалтануудаа хамта ябаһан хүнүүдтээ харуулангүйгөөр, блокнот соогоо тэмдэглэжэ абаха гэжэ зободог байгаа. Гэбэшье Цыбиков эдэ бүхы бэрхэшээлнүүдые хатуу зоригоор дабан гаража, 1900 оной августын 3-най үдэр Һаса хото хүрэһэн байна. Тиигээд нэгэ жэлэй туршада Һасада байһан, Түбэдэй бусад хото-дасангуудаар аяншалһан юм. Тэндэ байхадаа, түбэд зоной, ламанарай байдал һуудал шэнжэлһэн, Будала, Брайбан гэхэ мэтэ ехэ ехэ дасан хүрээнүүдтэ орожо үзэһэн, тэндэ хадагалагдажа байгаа шажанай номуудые шэнжэлһэн. Далай ламые бараалхаһан байна. Тэндэ Г. Ц. Цыбиковэй лажа байһан, юу үзэһэн хараһан тухайнь 1972 ондо «Байгал» журналай хэдэн номерто Еремей Парновой һонин туужа толилогдонхой. Мүн аяншалга тухайнь Б. В. Семичовой 1957 ондо гаргаһан «Г. Ц. Цыбиков — Түбэд оронии шэнжэлэгшэ» гэжэ ном соо хэлэгдэнэ.

Түбэд орондо дэлгэрэнги гол гол номуудые асархын тулада Һасын нэгэ дасанда гурбан зуутаад гаран ном хүлһөөр барлуулжа бултыень сэмбээр, мүн шиг нойтондо дайргадахагүйнь тулада сарай нойтон арһаар орёожо, багса багсаар зохёожо уяад, һарлагуудта тээжэ, 1901 оной августын хуушаар Эхэ ороноо зорижо, Түбэдһөө наашаа гараһан байна. Нютагаа бусаха гээшэнь бүришье хэсүү бэрхэ байгаа. Замдаа хүндэ мэхэлүүлһэн, унаа малаар, эдеэ хоолоор дуталдаһан, ехээр зобоһон тулиһан юм. Тиин хамта дээрээ хоёр жэл таба һара соо аяншалһанайнгаа һүүлээр 1902 оной майн 2-то Хяагта хотодо одоошье хүрэжэ, аяншалгаа дүүргэһэн юм.

Энэ ябадалынь Эхэ оронойнь үндэрөөр сэгнэгдэжэ, Г. Ц. Цыбиков Пржевальскиин шанда хүртэһэн, гадна «Һаса руу аяншалжа, гайхамшаг үрэ дүн туйлаһанай түлөө» гэһэн алтан медаляар шагнагдаа бэлэй. Түбэд орондо хэһэн шэнжэлэлгэнь, үзэһэн хараһаниинь «Будаадын шажанай мүргэлшэн Түбэд оронной шүтөөнгүүдэй дэргэдэ» гэжэ 1919 ондо хэблэгдэһэн ном соонь согсологдонхой юм. Нюусаар абажа ябаһан фотоаппарадаараа буулгаһан һонин зурагуудынь энэ номыень шэмэглэнэ.

Мүн Түбэд ороноор аяншалжа ябахадаа, ламын шажанда хабаатай гол номуудай нэгэн болохо «Лам-ринчэн-по» («Боди мүрэй зэргэ») гэдэг тон орёо хатуу хэлээр бэшэгдэһэн зохёолые түбэд хэлэнһээ ород хэлэндэ оршуулжа, тэрэнээ хожомынь хэблүүлһэн байна.

1902 ондо алдарта аяншалгаяа түгэсхэһэнһөө хойшо Г. Ц. Цыбиков 28 жэлэй туршада ажаһууһан энэ үе соо Владивосток, Дээдэ-Үдэ, Эрхүү хотонуудай, Ага һууринай дээдэ, дунда һургуулиинхидта хууша монгол, буряад, түбэд хэлэ зааха багшын ажал гол түлэб эрхилһэн, буряад зонһоо эгээ түрүүлэн «профессор» гэһэн нэрэ солодо хүртэһэн юм. Тиихэдээ 1900-гаад онуудай эхеэр түбэд, хууша монгол хэлэнүүдтэ һураха дэбтэрнүүдые зохёоһон. Октябриин хубисхалай һүүлээр буряадай шэнэ соёл байгуулха хэрэгтэ хамсыгаа шаман оролсоһон, Буручком гэдэг эрдэмэй эмхиие байгуулалсажа, эдэбхитэй ажал хэһэн байна. Үргэн арад зоноо үзэг бэшэгтэ һургажа гэгээрүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулха зорилгоор хууша монгол, буряад хэлэ шудалха хэдэн эрхим һайн учебнигүүдые зохёожо, 1924, 1925, 19.., 1929 онуудта хэблүүлһэн байгаа. Тэдээн соонь буряад, монгол хэлэнүүдэй жама ёһые тодорхойлһон һонин зүйлнүүд хэлэгдэнхэй байдаг.

Профессор Г. Ц. Цыбиков шэнэ буряад литературна хэлэнэй үгэ терминүүдые бии болгохо хэрэгтэ мүн лэ габьяатай. 1928 ондо Буряадай эрдэмэй хүреэлэнтэй гаргаһан «Ород-монгол нэрэ томьёоной толи бэшэг» гэһэн словариие зохёолсоһон байна. Урданай хуушан … хатай үгэ терминүүд энэ словарь соо үлүүсэ ехээр оруулагданхай, зарим терминүүдэй удха хазагайруулагданхай гэжэ энэ словарь зүб шүүмжэлэгдэһэн юм. Гэбэшье профессор Г. Ц. Цыбиковэй бусад нүхэдтэеэ хамта хорёод онуудта зохёоһон нилээд олон терминүүд манай литературна хэлэндэ һуури байраяа олонхой, мүнөө үргэнөөр хэрэглэгдэдэг гээшэ.

Юрэ хэлэхэдэ, буряад литературна хэлэн тухай асуудалаар Г. Ц. Цыбиков алдуутай һанамжа баримталдаг байһан. Революциин урда тээхидэл адли буряадууд хадаа хууша монгол хэлые саашадаашье хэрэглэхэ ёһотой, тэрэниие зарим тэдыл һайжаруулха, халха монголой хэлэндэ тулгуурлха шухала гэжэ тоолодог һэн. Энэнь буруу теори байгаа. Юундэб гэхэдэ, монгол угсаатан ами амяараа үндэһэ яһатан болон хүгжэжэ, хэлэнүүдыньшье бэеэ дааһан ондо ондоо хэлэнүүд болоо гэһэн зүйлые хайхарнагүй. Хуушан монгол хэлэн гээшэ нэлэнхы арад зониие үзэг бэшэгтэ һургахада таарамжагүй, ехэ дутагдалнуудтай үзэг бэшэгтэй байгаа. Гадна буряад, монгол болон бусад хэлэтэ арадуудай тодорхой социально-политическэ, уласхоорондын байдалынь хараада абтаагүй байба.

Профессор Г. Ц. Цыбиков хожомынь энэ алдуугаа мэдэрһэн, арад зоной аша туһын тулада шэнэ, һайн алфавидта орохо хэрэгтэй гэжэ нэгэнтэ бэшэ мэдүүлһэн юм.

Олон хэлэ мэдэдэг байһан тула профессор Г. Ц. Цыбиков ямар үгын хаанаһаа бии болоһые шэнжэлгэ хээд туршадаг байгаа. Жэшээ болгон хэлэбэл, «удаган» гэжэ үгэ хадаа, ут (от) гэһэн, «гол» гэжэ удхатай тюрска үгэһөө гараһан гэжэ тодоруулаа. Урда сагта эхэнэр хүн галда юумэ үргэдэг, тахидаг байһан. «Тиин «гал», «эхэнэр», «тахилга» гэһэн удханууд иигэжэ ниилэлдээ юм гэһэн байна.

Хэлэнэй асуудалнуудһаа гадна, профессор Г. Ц. Цыбиков сагаалган, бөө мүргэл, хасаг зоной байдал гэхэ мэтэ асуудалнуудаар багаханууддшье һаа, нилээд удхатай статьянуудые бэшэһэн.

Профессор Гомбожаб Цыбиков болбол олон жэлэй туршада хаанта хархис засагай эрхэ байдалда ажаһуужа, харанхы мунхаг байдалые, баһалга доромжолгые нилээд үзэһэн хүн юм. Гэбэшье зохёохы абьяаста ажалые үнэхөөрөө хүндэлдэг манай Совет һайхан байдалда нилээд олон жэлдэ ажаһууха золтой байгаа. Хуушанай эрдэмтэ байһан ушарһаа зарим тэды алдуу гаргабашье, профессор Г. Ц. Цыбиков арад зоной засагаа гартаа абаһандань, түрэл буряад арадайнгаа гэгээрэл болбосоролой, хүгжэлтэ дэбжэлтын замаар түргэнөөр дабшажа эхилхэдэнь үнэн зүрхэнһөө баясадаг байһан юм.

Эрдэм ухаанай ажалда үнэн сэхээр хандажа, үнэтэ бүтээлнүүдые бэелүүлэн, арад зоноо суурхуулһан, гэгээрхэ, болбосорхо хэрэгтэнь оролдоһон эрдэмтэ Гомбожаб Цыбиковэй мүнхэ дурасхаалые манай сүлөөтэ буряад арад түрэһөөр зуун наһанайнь ой дээрэ ёһолон тэмдэглэхэ ёһоороо омогорхон тэмдэглэжэ байна.

Л. Д. ШАГДАРОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

ЭРДЭМТЭ, БАГША

А. А. Ждановай нэрэмжэтэ Эрхүүгэй гүрэнэй университедэй архивта Г. Ц. Цыбиковэй намтарта хабаатай … данса хадагалаатай байдаг.

Профессор Г. Ц. Цыбиковэй намтарай эдэ дансануудай юу харуулнаб гэхэдэ, Эрхүү хотодо байхадаа энэ эрдэмтын хэһэн эрдэм шэнжэлэлгын, багшын, ниитын ажал ябуулгые, революциин … жэлнүүдэй үедэ һая … эмхидхэгдэһэн Эрхүүгэй университедтэ ерэжэ, хүдэлхэ хүсэлэнтэй байһыень гэрэлнэ.

Нэгэдэхи хэрэгынь 1919 … хабаатай. Профессор Г. Ц. Цыбиков Эрхүүгэй университедэй монгол хэлэнэй кафедрые даагшаар һунгадана. Зүгөөр, эдэ жэлнүүдтэ Эрхүү ерэжэ шадаагүй.

1926 ондо партиин обкомой … Буряад-Монголой АССР-эй зууршалгаар Эрхүүгэй университедэй дэргэдэ буряад отделени нээгдэһэн. Энээнтэй дашарамдуулан, Эрхүүгэй университедэй правлени 1926 оной … Г. Ц. Цыбиковые буряад-монгол хэлэнэй профессорэй тушаалда һунгана.

1928 оной апрелиин 14-… профессор Цыбиков Эрхүү ерээд, иимэ саарһа бэшэн байна: «Субботодо, апрелиин 14-дэ ерээд, уялгаа дүүргэхээр бэлэнби гэжэ Эрхүүгэй гүрэнэй университедэй деканадта мэдүүлбэб. Профессор Цыбиков 1928 оной апрелиин … Иигэжэ Эрхүүгэй гүрэнэй университедтэ профессорээр хүдэлжэ эхилһэн юм. Г. Ц. Цыбиков буряадууд соо эгээн түрүүн Эрхүүгэй университедэй профессорээр һунгагдаа һэн.

Профессорээр һунгагдахадань, Г. Ц. Цыбиковэй эрдэм-шэнжэлэлгэ тухайда профессор Н. И. Козьмин … бэшэһэн байдаг. «… литературна хэрэг эрхилхэ, хэлэ зохёохо талаар, …шье, эрдэм шэнжэлгынгшье, бодото ажал …гыншье ажалда Г. Ц. Цыбиков Эрхүүгэй университедэй эрдэмтэдэй корпорацида ехэл туһатай гэшүүн … даа. Энэ хүнэй хажуудаа лингвистнүүдэй бата гулам бии болгожо болоно».

… Эрхүүгэй университедтэ, тэрэнэй дэргэдэ эмхидхэгдэһэн … Буряад-монголой отделенидэ … зуурашье хүдэлөө һаа, профессор Цыбиков профессор Козьминой сэгнэлтые … шадаһан байна.

Профессор Цыбиковэй аша … айхабтар ехэ. Юуб … буряад-монгол хэлэнэй отделениие даагша, … М. П. Хабаевтай … энэ эрдэмтэ эмхидхэ… эрдэм-шэнжэлэлгын, … ехэ ажал хээ. Һуралсалай түсэб зохёохо, тэрэ һайжаруулха, һуралсалай методико, хэрэгсэлнүүдые, тус предмедүүдэй программа … мэтын туйлай ехэ … хэһэн юм. Энэ отделени хоёр ондоо шэглэлтэй: буряад-монгол хэлээр, түүхэ обществоведенеэр мэргэжэлтэдые бэлдэхэ талаар хүдэлмэри ябуулагдаһан байгаа.

Энэ отделенидэ профессор Цыбиковэй эрдэм-шэнжэлэлгэ, багшын мэргэжэлээр хэдэн предмедүүд — монгол хэлэн, буряад-монгол хэлэн, буряад-монгол хэлэнэй диалектологи, буряад-монгол хэлэнэй методико, буряад-монгол арадай аман үгэ — иимэ предмедүүд заагдадаг байһан юм.

Г. Ц. Цыбиков монгол хэлэнэй мэргэжэлтэн, бэрхэ багша байһан, 1907 онһоо 1927 он болотор монгол хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн хэдэ хэдэн учебнигүүдэй, һуралсалай хэрэгсэлнүүдэй автор байһан юм. «Монгол хэлэ өөрөө шудалха учебнигынь» академик Б. Я. Владимирцевай зүгһөө үндэр сэгнэлтэ абаһан байгаа. Эрхүүгэй университедтэшье, тэрэнэй багшанарай факультедэй Буряад-монголой отделенидэшье профессор Цыбиков мэргэжэл түгэс научна ба багшын ажал ябуулагша байһанаа, буряадай дээдэ һургуулиин эгээн түрүүшын гуламта эмхидхэгшэ байһанаа харуулаа бэлэй.

Һаяхан бии боложо байһан буряад эрдэм ухаа болон дээдэ һуралсал хүгжөөхэ хэрэгтэ эрдэмтэдые, багшанарые бэлдэхэ гээшэ угаа ехэ удха шанартай байһан юм. Эрхүүгэй университедэй Буряад-монголой отделениин дэргэдэ профессор Цыбиковэй ударидалга доро 1927 ондо аспирантурада һургажа, буряад мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хүдэлмэри эхилһэн юм. «Буряад-монгол хэлэн ба соёл культура» гэһэн мэргэжэлээр 1927 ондо А. Н. Боржонова аспирантурада түрүүн ороһон байгаа. Научно-хүтэлбэрилэгшэнь профессор Цыбиков байһан.

«Аспирантурада оруулхын тулада студентнэрые бэлдэхэ институдууд тухай дүрим» тэрэ үедэ байһан. Монгол хэлэ, бэшэгэй кафедраар профессор Цыбиков эдэнииие бэлдэхэ хэрэг эрхилдэг һэн. Иигэжэ 1927 ондо дэбжүүлэгшэдэй нэгэн И. Д. Ханташкеев, удаань 1929 ондо студентнэр Бертагаев, Малахинов — хэлэ ба литератураар, Хаптаев, Зандано — түүхээр дэбжүүлэгдэһэн байгаа. 1930 ондо эдэнэр тус отделениие дүүргэжэ, аспирантурада абтаа һэн гэжэ архивһаа элирнэ.

Эрхүүгэй университедэй Буряад-монголой отделенидэ профессор Цыбиковэй гар дамжажа гарагшадһаа элитэ эрдэмтэд — эрдэмэй докторнууд Т. Д. Бертагаев, П. Т. Хаптаев, П. И. Малахинов, эрдэмэй кандидат А. П. Панчуков болон бусад болоно.

Профессор Цыбиков эрдэм-шэнжэлэлгын хүдэлмэридэ студентнэрые олоор хабаадуулдаг бэлэй. Буряад-монголой отделениин студентнэрэй, багшанар Г. Ц. Цыбиков, Н. Н. Козьмин, П. П. Хороших, М. П. Хабаев болон бусадай хабаадалгатайгаар географическа бүлгэмэй Буряад-монголой секци, тэрэнэй хэблэлэй зургаан «Бурятоведческий сборник» эмхидхэгдээ һэн. 1929 ондо профессор Цыбиков «Буряад-монгол хэлэнэй шэнэ алфавит тухай» статья бэшээ. Шэнэ үзэгтэ орохын тулада ехэ ажал хэхэ хэрэгтэй, Эрхүүгэй гүрэнэй университедэй Буряад-монголой отделениин студентнэр энэ ажалые эхилээ…

Г. Ц. Цыбиковэй Эрхүүдэхи эрдэм-шэнжэлэлгын ажал гансахан университедтэ хэгдэдэг бэшэ, мүн Д. Банзаровай нэрэмжэтэ Буряад-монголой научна бүлгэмтэй, географическа бүлгэмэй Зүүн-Сибириин отделтэй, тэрэнэй Буряад-монголой секцитэй холбоотой байгаа. Д. Банзаровай нэрэмжэтэ научна обществын жэлэй суглаанда, республикын арадай гэгээрэлэй номиссариадта научна элидхэлнүүдые хэдэг һэн.

Эрхүүгэй университедтэ хүдэлжэ байхадаа профессор Цыбиков олон шэнжэлхы хүдэлмэри гаргаһан байна. «Географи болон хизаар ороноо шэнжэлэлгын эхин», «Монгол хэлэ бэшэг — национальна культурын зэбсэг мүн», «Монголшуудай культурын түүхэ», «Буряад-монголшуудай бөөгэй мүргэл», «Ород-монгол словарь», «Буряад-монголой шэнэ алфавит тухай», «Забайкалиин буряад хасаг сэрэг», «Монгол хэлэ өөрөө үзэхэ учебник», «Доржи Банзаровай ажабайдал ба хүдэлмэри тухай» гэһэн шэнжэлэлгэнүүд эдэнэй дунда бии.

1930 оной июниин 22-то Г. Ц. Цыбиков эрдэм-шэнжэлэлгын хэрэгээр Эрхүүһээ Дээдэ-Үдэ ороһон байна. Июниин 25-һаа августын 25 болотор амаралтадаа байһан гээд хэрэг соонь тэмдэглээтэй. Намтар тухайнь дансын ёһоор бодоходо, профессор һөөргөө Эрхүү хотоёо бусаагүй болоно. 1930 оной сентябриин 20-до нютагтаа — Урда-Агадаа 57-тойдоо наһа бараһан байна.

Эрхүүгэй гүрэнэй университедтэ саг зуура хүдэлбэшье профессор Цыбиков университедэй багшанарай факультедэй дэргэдэ Буряад-монголой отделени — Буряадай түрүүшын дээдэ һургуулиин эхи табиха хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэһэн байна. Буряад зоной дундаһаа дээдэ мэргэжэлтэдые, мүн аспирантурада һургажа, научна багшанарай мэргэжэлтэдые бэлдэжэ эхилһэн түрүүшын хүн профессор Г. Ц. Цыбиков болоно. Россиин эрдэм ухаанай аша туһада Түбэд оронииe, Һаса түрүүн ошожо нээһэн, Түбэд орон руу суута аяншалга хэһэн тула, мүн университедэй «эрдэмэй корпорациин гэшүүн» профессор Цыбиков Эрхүү хотодошье, университедтэшье ехэ хүндэтэй хүн байгаа. Эрдэмтэдэй, студентнэрэй, мүн арад зонойшье урда лекцинүүдые ходо уншадаг бэлэй.

М. МЕЛЬХЕЕВ,
Эрхүүгэй университедэй профессор.

…Великобритани. «Олзо… гэжэ шалтагаан урдаа засагаархид булад …ын промышленно… болюулха һэдэлгэ хэ… …лэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: булад …ын промышленно… хүдэлмэришэд ба тэ…нэр бүлынхид Ливер… болоһон демонстра… Тэдэнэр засагай шэнэ …бэридэ эсэргүүсэн байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО

ХИЛЫН ГАДАНАҺАА

ДЕЛИ

Индира Гандиин амаршалга

ТАСС

Индиин премьер-министр Индира Ганди Бхилайдахи металлургическа комбинадай хүдэлмэрилэгшэдтэ бэшэг эльгээхэдээ, 1972-73 ондо комбинадай хүдэлмэришэдэй ехэ амжалтануудые туйлаһаарнь дашарамдуулан, тэдэниие халуунаар амаршалба. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукци ехээр үйлэдбэрилхэ талаар Бхилайн хүдэлмэрилэгшэдэй ехэ амжалтануудые туйлаһанһаа уламжалан, шэнэ жэлдэ тэдэнэй үмэнэ ехэ зорилгонуудые табиха арга олдоһон байна гээд премьер-министр Индира Гандиин бэшэг дотор хэлэгдэнэ.

Түсэбэй ёһоор 2,1 миллион тонно булад хайлуулха байгаа һаа, үнгэрһэн жэлдэ Бхилайдахи металлургическа комбинат һураггүй ехэ продукци үйлэдбэрилһэн байна. Индиин национальна түсэблэлгын комиссиин шиидхэбэреэр, Бхилайн комбинат 1973/74 ондо 2,25 миллион тонно булад хайлуулха ёһотой.

ХАНОЙ

ДРВ-гэй ПРАВИТЕЛЬСТВЫН МЭДҮҮЛГЭ

ТАСС

ДРВ-гэй правительство мартын 30-да мэдүүлгэ хэжэ, Вьетнама дайн байлдаа болиулха ба эб найрамдал тогтоохо тухай хэлсээнэй хэрэгүүдтэ турша соо ямараар дүүргэгдэжэ байгаа…

ДРВ-гэй правительство ба Урда Вьетнамай Республикын Сагай зүүрын революционно правительство хоёр хадаа хэлсээнэй бүхы дүримүүдые шууд сэхээр дүүргэжэ, тиигэд нүгөө талын мүн лэ иимээр хэлсээе дүүргэхэ тухай эрид шанга эрилтэ хэнэ гээд мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Холбоото Штадууд Вьетнамһаа гаража ошохо баатай болоошье һаа, Вьетнамай дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсалгаяа болюулаагүй. Сайгоной захиргаае үлөөхэ ба бэхижүүлхэ түсэбһөө арсанагүй гээд мэдүүлгэ соо тэмдэглэгдэнхэй.

США-гай зүгһөө дэмжэгдэдэг Сайгоной захиргаан буудалдаа зогсоохо заабариие хэрэгсээнгүйгөөр РЮВ-эй ВРП-гэй хиналта доро байһан районуудта эсэргүү хэдэн арбаад мянган сэрэгэй ябуулгануудые хээ, Урда Вьетнамай олон нютагууда буудалдаан болюулагдаагүй, шуһа адхаралга үргэлжэлжэ байһаар… Холбоото Штадууд Урда Вьетнамда хэдэн мянган сэрэгэй хүнүүдые үлөөгэд, тэдэниие гражданска советнигууд гэжэ нэрлэнэ. Буу зэбсэг, һомо хэрэгсэлнүүдые ехэ хэмжээтэйгээр Урда Вьетнамда хуули бусаар асарна. Хойто Вьетнамай уһа мүрэнүүд болон портнуудые минэнүүдһээ сэбэрлэхэ хүдэлмэри унжагайруулха һэдэлгэ гаргана гээд мэдүүлгэ соо саашадаа хэлэгдэһэн байна.

Парижска хэлсээнүүдые США-гай ба Сайгоной захиргаанай сахидаггүй байһые ДРВ-гэй правительство эрид шангаар буруушаана гээд мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Парижска хэлсээе бэелүүлхэ талаар хэдэ хэдэн амжалтануудай туйлагдаһые тэмдэглэхэ зуураа, ДРВ-гэй правительство хадаа энэ документые бэелүүлхэ талаар бэрхэшээлнүүдые үзүүлжэ байһые заагаа.

Американ ээрхэг туримхай ябуулгада эсэргүүсэн, вьетнам арадай хэдэг тэмсэлые дэмжэхэнэйнь ба дэмжэхэеэ бэлэн байһан бүхы… Вьетнам тушаа Парижска хэлсээ баталагда эдэбхитэйгээр туһалһанайнь түлөө социалис оронуудай, эб найрамдалай ба үнэн зүб хэргэй түлөө тэмсэдэг бүхы оронуудай правительстванууд болон арадуудта, уласхоорондын демократическа организацинуудта, дэлхэйн бүхы арадуудта, түрүү үзэл бодолтой американецуудта ДРВ-гэй правительство үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэ.

Вьетнамда эб найрамдал хангахын тулада вьетнам арадай хэдэг үнэн зүб тэмсэлые дэмжэхыень бүхы табан түбиин аха дүүнэр болон ханинар тус мэдүүлгэ соо уряалагдана. Энэ туһаламжа ба дэмжэлгэ Индохитадта, Азида, бүхы дэлхэй дээрэ удаан сагай эб найрамдал хангалгада туһа нэмэри боложо үгэхэ байна.

ПХЕНЬЯН

КНДР-эй Арадай Дээдэ суглаанай сесси

ТАСС

Корейн Арадай-Демократическа Республикын табадахи зарлалай Арадай Дээдэ суглаанай хоёрдохи сесси эндэ нээгдэбэ. Корейн дотоодын хэрэгүүдтэ харийн гүрэнүүдэй хамааралсалгые болюулха, ороноо эбэй ёһоор нэгэдүүлгые түргэдхэхэ тухай, бүгэдэ нийтын 10 жэлэй уялгата һуралсал бэелүүлхэ ба һургуулиин наһа гүйсөө гүйшүүлые жэлэй туршада хүмүүжүүлхэ тухай, 1972 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай, 1973 оной бюджет баталха тухай асуудалнууд республикын хуули гаргадаг дээдын зургаанай сессиин үедэ зүбшэлэгдэхэ.

КНДР-эй Захиргаанай Соведэй премьер Ким Ир зүблэхэ зүйлэй түрүүшын асуудалаар элидхэл хэбэ.

Ороноо эбэй ёһоор нэгэдүүлхэ асуудалаар Корейн Ажалай партиин, КНДР-эй правительствын хараалһан дурадхалнууд тушаа тогтон хэлээ.

Сеулай правительствын хархис хараа бодолһоо уламжалан, КНДР-эй дурадхалнуудай нэгэнииньшье хараада абтаагүй. Корей 25 үлүүтэй жэлэй турша соо хубааранхай байһаар. Урда Корей американ сэрэгүүдэй булимтаран эзэлээд байһан ушар ороноо нэгэдүүлхэ замда һаад тойбо татана гэжэ Ким Ир тэмдэглэбэ.

Урда Корейһээ США-гай сэрэгүүдээ гаргаад байгаа һаань, КНДР армияа 200 мянган хүн хүрэтэр үсөөрүүлхээр бэлэн. Американ сэрэгүүд Корейдэ байха ямаршье үндэһэ баримтагүй. Ороноо нэгэдүүлхэ асуудал шиидхэхын тула зэбсэгтэ хүсэнүүдые хэрэглэхэгүй, оронной урда хуби руу добтолхо һанаашалгагүй байһанаа КНДР-эй правительство мэдүүлнэ гээд тэрэ хэлээ.

Корейн арадай үнэн зүб тэмсэлые дэмжэдэг социалис оронуудта, Ази, Африка ба Латинин Американ оронуудта, эб найрамдалда дуратай бүхы арадуудта Ким Ир үгынгөө түгэсхэлдэ баяр баясхалан хүргэбэ.

ДЕЛИ

ҺАЙШААН ДЭМЖЭНЭ

ТАСС

Уласхоорондын аюулгүй байдалай түлөө зэбсэг хурахын түлөө, национальна бэеэ дааһан байдалай, харилсан туһалалсалгын, хамтын ажаллагаа эб найрамдалай түлөө бүхэдэлхэйн конгрессые Москвада зарлаха тухай һанал бодолые Индиин арад һайшаан дэмжэнэ гээд Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй Генеральна секретарь Ромеш Чандра ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, мэдүүлбэ.

Москвада зарлагдахаяа байһан конгрессдэ зорюулагдажа, Эб найрамдалай ба харилсан туһалалсалгын бүхэиндиин эмхиин үүсхэлээр митингнүүд, суглаанууд бүхы орон дотор үнгэргэгдэжэ байна. Бүхэдэлхэйн конгресс хадаа эб найрамдалай, үнэн зүб ябадалай аша туһада олон миллион хүниие нэгэдүүлхэ арга олгохо байна гэжэ энэдхэг арад тоолоно гээд Р. Чандра хэлээ.

Индиин Национальна конгресс гэдэг партиин Генеральна секретарь Чандражит Ядав түрүүтэй национальна бэлэдхэлэй комитет Москвада зарлагдаха уласхоорондын хуралдаанда эдэбхитэйгээр бэлдэнэ. Эб найрамдалай аша туһа, арадуудай адли тэгшэ байдал сахин хамгаалдаг гүрэнэй ниислэл хотодо бүхэдэлхэйн конгресс зарлаха тухай шиидхэбэри гүнзэгы удхатай байна гээд Ромеш Чандра тэмдэглэбэ.

ПАРИЖ

Франциин шэнэ правительство

ТАСС

Премьер-министр П. Мес-мерэй бүридүүлһэн Франциин шэнэ правительствын бүридэл эндэ соносхогдоо. Мишэль Жобер — гадаадын хэрэгүүдэй министр, Робер Галле — зэбсэгтэ хүсэнүүдэй министр, Валери Жискар де Эстэн — экономикын ба финансын министр, Раймон Марселен — дотоодын хэрэгүүдэй министр, Жан Тэгтэнже — юстициин министр болоо.

Шэнэ правительствын бүридэлые Франциин Республикын президент Ж. Помпиду баталба.

САЯАНҺАА ВИТИМ ХҮРЭТЭР

БАРГАЖАНАЙ «ЗӨӨЛЭН АЛТАНАЙ» ФЕРМЭДЭ

Загаһа баридаг «Байкалец» колхозой норкын фермэ Нестериха тосхонһоо холо бэшэ, нарһан тужа соо оршодог. Энэ фермын 1968 ондо байгуулагдахада, эрхим үүлтэрэй 550 эмэ норко иишэ асарагдаһан байгаа. Түрүүшээр фермын хүдэлмэридэ хүшэр хүндэ байдал тохёолдоһон юм. Байн-байн хүдэлмэришэд ан харууһалха дүй дүршэлтэй боложо, ажалынь һайжаржа эхилбэ.

Ажалай дүй дүршэлөөр баян эрхим мэргэжэлтэд — ветеринарна врач Дмитрий Васильевич Лошкарев, зоотехник Лидия Семёновна Лошкарева гэгшэд эндэ ажаллахаар эльгээгдэбэ. Тэдэнэр хори гаран жэлэй туршада ангай фермэдэ хүдэлжэ ябаһан хүнүүд. Мүнөө үедэ Дмитрий Васильевич фермые даагшаар ажаллана.

Мэргэжэлтэдэй ажал хүдэлмэри шадамараар эмхидхэһэнэй ашаар, тус фермын коллектив үнгэрэгшэ жэлдэ абаһан социалис уялгаяа үлүүлэн дүүргэжэ шадааһан. Түсэбһөө гадуур ангай 141 мянган түхэригэй арһан худалдагдаһан, эмэ норко бүхэнһөө 3,69 гүлгэн абтаха түсэбтэй байбал, табан гүлгэн абтажа, тэнжээгдэһэн байха юм.

Гүлгэлдэг 550 эмэ норконуудые 12 хүн харууһална. Ан харууһалдаг түрүүшүүл Т. Д. Зверькова, А. П. Любовникова, З. В. Бочкарёва, З. Д. Молчанова гэгшэд аймаг соогоо суурхадаг болонхой.

Үнгэрһэн жэлэйнгээ амжалтаар урмашаһан фермын хүдэлмэришэд ангай 350 мянган түхэригэй арһа худалдаха, 150 мянган түхэригэй сэбэр олзо доход оруулха, эмэ ан бүхэнһөө 4,5 гүлгэ абаха, эмэ ангуудайнгаа түрэлгые 1600 болгохо гэһэн социалис уялга энэ жэлдэ абаба.

Ангуудые гүлгэлүүлхэ хүдэлмэри фермэдэ мүнөө түлэг дундаа ябажа байнхай. Хаамжа таһалганууд хэгдэнэ, мүн холодильник тодхогдоо. Ангай эдихэ тэжээл бэлэдхэгдэнэ. Гоё һайхан зүһэтэй ангууд нёдондо жэлдэ түрүүшынхеэ асарагдаһан юм. Баргажанай байгаалиин эрхэ байдалда таараһан эдэ норконууд түргөөр үдэнэ. Сагаан зүһэтэй норко эндэ бии юм. Игэжэ жэл ерэхэ бүри ангуудай олошорходо, тус фермэ үргэдхэгдэжэ байнхай.

Б. ЛИНХОЕВ,
ВЛКСМ-эй Баргажанай райкомой секретарь.

СЭЛЭНГЫН АЙМАГТА

ҺОНИРХОЛТОЙ ЛЕКЦИ

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай багша Л. С. Наводкин Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан лекци Гусиноозерск хотын промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэдэй үмэнэ уншаа. Энэ лекци шагнаһан хүнүүд 50 жэлэй туршада түрэл республикынгаа гаталһан алдарта зам, туйлаһан амжалта тухай ехэ юумэ мэдэжэ абаа. Илангаяа ГРЭС-эй барилгашад лекцидэ олоороо сугларһан байна.

СЕКРЕТАРЬНАРАЙ СЕМИНАР

Аймагай ажахынуудай комсомолой эхин организацинуудай секретарьнар Сэлэн-Дүүмэ тосхондо олоороо сугларба. ВЛКСМ-эй райкомой бюро хоёр үдэрэй семинар эндэ үнгэргөө.

Комсомолой обкомой нэгэдэхи секретарь В. Раднаев «Юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэлдэ залуушуулай хэхэ гол зорилгонууд тухай» элидхэл хэбэ. КПСС-эй райкомой секретарь В. М. Горлов аймагай экономико, соёл культурын хүгжэлтэ тухай суглараргшадта хөөрэбэ.

ВЛКСМ-эй райкомой секретарь Е. Лаврентьева залуушуулай политическэ һуралсал хайшан гэжэ һайжаруулха тухай элидхэл хэбэ.

Б. ШИРЕТОРОВ.

АНГУУШАДАЙ АМЖАЛТА

Манай республикын агнууриин ажахынууд үнгэрэгшэ жэлэй «зөөлэн алтанай» олзоборилгын дүн гаргажа байна. 7 госпромхоз, 7 коопзверопромхоз болон бэлэдхэлэй 5 контодогонууд агнууриин эхилхэдэ, ехэхэн бэлэдхэл уридшалан ябуулһан байгаа. Энэ ажал ябуулгада 100 мянган түхэриг гаргашалагдаа. Хүбшэдэ ангуушадай байрлаха, амарха, бариһан ангуудаа үбшэхэ, арһыень һайнаар хатаажа абаха зорилготойгоор хабарһаа эхилжэ, 296 гэр баригдаа һэн. Октябрь һарын эхеэр аймаг бүхэндэ ангуушадай суглаан үнгэргэгдэһэн юм.

Намартаа ажахын охотоведүүд тайгада гаража, хаана, ямар ан олон бэ гэжэ багсааһан байна. Ангуушадта агнаха газар 5 жэлэй болзортойгоор даалгажа үгтэнхэй. Ангуушад даажа абаһан газартаа элдэб занга дархалжа, агнуури хэхэһээ гадна, ан, шубуудые харууһалха, үсхэхэ уялгатай. Игэжэ ангуушан ой тайгынгаа эгээл ёһотой эзэниинь болоһон юм. Үнгэрһэн олзоборилгын үедэ 1513 ангуушад хүбшэдэ гараа. Ахын, Хойто-Байгалай, Баунтын аймагуудай 674 ангуушад үни сагай хэнэйшье хүлөө табяагүй газарта вертолёдоор буулгагдаа. Ангуушад буу, һомо болон элдэб шухала хэрэгсэлнүүдээр дуталдаагүй.

Баунтын аймагта хэрмэн олоороо үдэһэн. Муя голой хүбшэдэ гараһан шадамар ангуушад түрүүшээр үдэрэй 25—30 хэрмэ баридаг байгаа.

Хориин, Багдаринай госпромхозууд, Хойто-Байгалай, Прибайкалиин, Кабанскын, Баунтын коопзверопромхозууд, Хэжэнгын бэлэдхэлэй конторо ангай арһа бэлэдхэхэ түсэбөө үлүүлэн дүүргөө. Гүрэндэ 605 мянган түхэригэй зэрлиг, 1384724 түхэригэй тэжээмэл ангай арһан тушаагдаа. Тэдэнэй дунда 129850 хэрмэн, 45588 ондатра, 3586 булган, 652 үнэгэн, 10.921 шандаган, 17072 халтар хара үнэгэн баригдаа. Тиигэжэ гүрэнэй түсэб 146 процент дүүргэгдэв. Мүн энэ үе соо 36237 толгой хура, һойр, хүдүү болон торхируу тушаагдаһан, 68 бугын 168 килограмм хатаагдаһан эбэр бэлэдхэгдэһэн. Хандагайн, бугын 45 тонно мяхан гүрэндэ тушаагдаба.

Республикын эрхим ангуушад: Иванов М. П. (Кабанскын аймаг) 1055 ондатра бариһан, Козлов В. И. (Хойто-Байгал) 2485 түхэригэй олзотой байба. Емельянов Я. М. (Баунтын аймаг) 525 хэрмэнэй, 16 булганай арһа тушааба. Шангин Н. Г. (Прибайкалиин аймаг) 3618 түхэригэй ангай арһа, мяха тушааһан байна.

М. ГЫЛЫКОВ.

Урин дулаан үдэрнүүд боложо, галай аюулһаа байгаалиин баялиг ой модоёо хамгаалха ойн ажахын хүдэлмэришэдэй ажалай хаһа ерэхэнь.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ахын аймагай ой модоной харуулшад өөһэдынгөө участогуудые хёрхоор харууһалжа байдаг.

Д. ДУГАРОВАЙ фото.

МАНАЙ ЭДИРШҮҮЛ— ХОЁРДОХИ

Улаан-Үдэ хотодо хүүгэдэй спортын һургуулинуудай дунда баскетболоор Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн хэдэн үдэрэй туршада боложо дүүрэбэ. Мүрысөөндэ Шэтын, Эрхүүгэй областьнуудай, Красноярска хизаарай, Яхадай, мүн манай автономито республикануудай команданууд хабаадалсаһан юм.

Нааданай түрүүшын үдэрһөө уулзалга бүхэнөө һайнаар үнгэргэһэн манай республикын хүбүүдэй команда түгэсхэлэй наадан дээрэ Эрхүүгэй баскетболистнуудта шүүгдэжэ, хоёрдохи һуури эзэлбэ. Тиин июль һарада Красноярск хотодо үнгэргэгдэхэ Россин Федерациин хахад финальна нааданда хабаадалсаха болобо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Эрхүүгэй областиин, Яхадай АССР-эй команданууд наадажа байна.

В. ПЛУТТ.

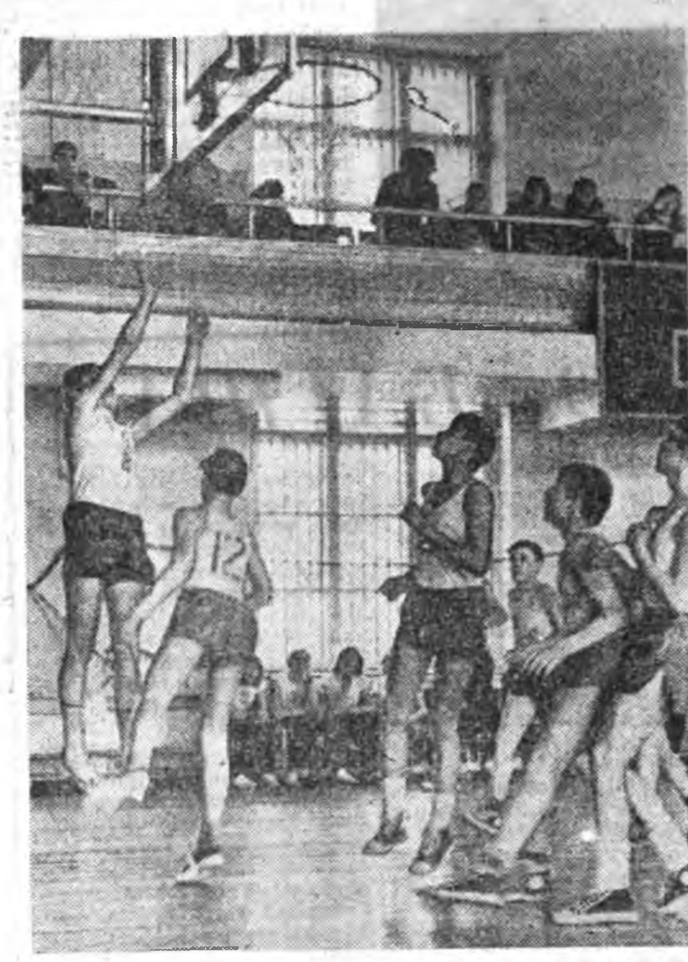

ТҮГЭСХЭЛЭЙ УРИЛДААНДА

Мүнөөдэр Чечено-Ингушай АССР-эй ниислэл — Грозный хотодо «Правда» газетын шанда хүртэхын түлөө хүнгэн атледүүдэй дунда Россин Федерациин түгэсхэлэй урилдаан үгэргэгдэхэ...

Россин Федерациин област, хизаарнуудай дунда манай республикын хурдан солбон урилдагшад эрхим гэжэ дэмы тоолотдодоггүй.

Мүнөөдэр эхилхэ энэ урилдаанда манай республикын нэрэ солые спортын мастерта кандидат, Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын чемпион Евдокия Ли, СССР-эй спортын мастер Фёдор Капустин, басагад дундаһаа Алас-Дурна зүгэй, мүн республикын чемпион болоһон Надежда Соколова, үнгэрэгшэ жэлдэ Советэй Союзай, РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхэ мүрысөөндэ хабаадалсаһан Гамельян Габаров, Геннадий Коркин, Ма... Цыбенова, Сергей Шульгин, Сергей Рымарев болон бусад хамгаалхаар мордонхой.

Мүрысөөндэ хабаадалсаһан эхэнэрнүүд, эдир басагад 1.000, 1.500, 2.000, эр... шүүл, эдиршүүл 3.000, 5.000, 8.000 метрэй зайда урилдаха.

Удаа тээнь, республикын сутлуулагдамал командын гэшүүд Эстониин ССР-эй ниислэл — Вильнюс хотодо үнгэргэгдэхэ «Правда» газетын бүхэсоюзна XII түгэсхэлэй урилдаанда хабаадалсаха болоно. Энэ мүрысөөн апрелиин 22-то үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Республикымнай суглуулагдамал командын гэшүүд үнгэрэгшэ жэлэй бүхэсоюзна урилдаанда Советскэ Союзай 148 хото городуудай спортсменүүдэй дундаһаа 26-дахи һуури эзэлжэ ерээ һэн. Эндэ спортын мастер Иван Анненков, эдир урилдагша Геннадий Коркин гэгшэд һайн амжалта туйлажа ерэһэн юм.

Н. ИВАНОВ.

«ДАЛАН ХУДАЛЧ»— ХҮДӨӨГЭЙ СЦЕНЭ ДЭЭРЭ

Буряад орондоо сууда гараһан Барханай арадай театрай коллектив Монголой элитэ драматург, гүрэнэй шангай лауреат Чойжамциин Ойдовой «Далан худалч» гэһэн зүжэгые һаяын үдэрнүүдтэ сценэ дээрэ табихаар бэлдэжэ байна.

Анха түрүүн энэ зүжэгые Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Буянто Григорьевич Аюшин монгол хэлэн дээрэһээ буряадшалжа, 1968 ондо Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрай сценэ дээрэ табиһан байха юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо долоон жэл үнгэрөө.

Барханай арадай театрай артистнар энэ һонирхолтой зүжэгые шэлэн абахадаа, театрайнгаа репертуарта шэнэ хуудаһа нээбэ гээшэ. Ушарынь гэхэдэ, Барханай арадай театр байгуулагдаһанһаа хойшо аяар арбан гурбан жэлэй туршада имагтал буряад драматургнуудайнгаа бэшэһэн зүжэг, сценкэ, интермединүүдые олоор табижа шадаһан, аймаг нютагайнтаа, мүн республикынгаа улад зониие урмашуулан баясуулһаар гээшэ ааб даа.

Энэ жэлдэ Бархан нютагта практикада ерэһэн Зүүн-Сибириин соёлой институдай студент Бадаргийн Энхболд тус зүжэгые найруулан табяа. Манайда ерэһэн монгол студент оронойнгоо элитэ уран зохёолшын зүжэгые Буряад нютагта, арадай театрай сценэ дээрэ табиха байһандаа урматай, онсо оролдолго гаргажа, ажаллажа байһыень харахада, баясамаар байна.

Бадаргийн Энхболдтой уулзажа, хөөрэлдөөбди. Тэрэ һанажа ябаһан һанал бодолоо бидэнтэй игэжэ хубаалдаба:

— Би мүнөө Зүүн-Сибириин соёлой институдай дүрбэдүгээр курс дүүргээд, дипломно практикада түрэл Монгол нютагаа бусаха байһан хүм. Теэд Барханай арадай театрта «Далан худалч» гэһэн манай монгол авторай зүжэг табигдахаар бэлэдхэнэ гэжэ дуулаад, өөрынгөө багша РСФСР-эй габьяата артист Содном Дашиевич Будажаповай зүбшөөлөөр Бархан нютаг ошоһон байнаб. Ерэн сасуугаа Барханай арадай театрай артистнартай, эндэхи нютагай хүн зонтой танилсааб. Намайе хани халуунаар угтажа абаһандань ехэ баяртайб.

Монголой залуу хүбүүнэй практика гарахаяа имагтал Бархан нютаг шэлэһэниинь гэнтын ушар бэшэ юм. Ушарынь юуб гэхэдэ, арадай тус театр республика дотороо хэдэн удаа түрүү һуури эзэлһэн, Красноярскда үнгэргэгдэһэн Бүхэроссин зональна харалгада хоёрдохи шатын дипломдо хүртэһэн байна бшуу.

«Далан худалчын» гол рольнуудта Барханай дунда һургуулиин багшанар Владимир Цыренович Раднаев, Шагдар Аханаевич Аханаев, Роза Раднаевна Ешонова, сельскэ Советэй түрүүлэгшэ Базар Санхарович Гармаев, тэндэхи Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд Цыбикжап Атров, больницын хүдэлмэрилэгшэ Галина Эрдынеева, пионервожата Нина Чоймжурова гэгшэд наадана.

Барханай театрай артистнар энэ зүжэгөө Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан республиканска харалгада табихаар хараална.

К. БУБЕЕВ.

КУКОЛЬНА КРУЖОК

Иимэ кружок Гусиноозёрск хотын пионернүүдэй ордондо 1958 ондо эмхидхэгдэһэн юм. Тэрэ гэһээр аяар 15 жэл үнгэрбэ. Энэ үе соо үхибүүдтэ зорюулагдаһан олохон зүжэг табигдаһан, олоной дура татажа шадаһан байха юм. Тус кружогой хүдэлмэриие Надежда Никитична Сергеева олохон жэлэй туршада хүтэлбэрилнэ.

Куклын хубсаһа оёхо, сценые шэмэглэн гоёохо хүдэлмэри кружогой гэшүүд шадамар бэрхээр хэжэ һуранхай. Элдэб янзаар хэгдэһэн куклануудые эдир артистнарай өөрынгөө дураар хүдэлгэжэ байхыень харахадаа, атаархамаар. Бааб гай, шандаган амиды мэтэ болоодхино.

Гусиноозёрскын Пионернүүдэй ордоной үхибүүд нютагай һургуулинуудта, хүүгэдэй саадуудта айлшалжа, үльгэр онтохоной удхаар зохёогдоһон зүжэгүүдые табина. Балшар заахан үхибүүдһээ гадна, наһатайшье хүнүүд тэдэнэрэй табиһан зүжэгүүдые ехэтэ һонихон харадаг юм.

«Мурзилка» журналһаа абтаһан «Петрушка» гэжэ зүжэгые Гусиноозёрскын дүрбэн һургуулида табяа. Т. Суранова, Т. Лобаев, С. Чаповской, С. Суелова, Ю. Лащинский, Н. Булутова гэгшэд рольнуудаа наадахадаа, пүхэдэйнгөө дундаһаа шалгарна.

Б. ШИРЕТОРОВ.

Һаяхан үнгэрһэн уран һайханай бүлгэмүүдэй харалгануудта бэлиг шадабаряараа шалгарагшадай дунда Захааминһаа ерэһэн багша Нина Лубсанова хонгёо һайхан дуугаараа, Зэдын аймагай Дээдэ-Ториин буряад фольклорно ансамбль урин нугархай хатараараа зоной дура буляаһан байна.

Манай штатнабэшэ корреспондент П. Бурмакинай буулгаһан энэ зурагууд дээрэ багша Нина Лубсановагай дуулажа, Дээдэ-Ториин соёлой байшангай буряад фольклорно ансамблиин солистын хатаржа байхые харанат.

ҮЛЬДЭРГЭ НЮТАГАЙ ҺОНИН

ШЭНЭ КОНТОРО

Энэ шэнэ байшан тон һайнаар баригдаһан, гоёор угалзатуулан шэмэглэгдэһэн байха юм. Досоогоо олон таһалгатай, суглаа үнгэргэхэ залтай, парткабинедтэй байхаһаа гадна, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй, комсомолой организациин болон экономикын кабинедүүд бии.

ҺОНИН ЭКСПОНАТ

Арадай музей һонин экспонадтай болобо. Молоной хутага, Шэлдэй Зангиин һэлмэ, уран гоё угалзатай алталмал бэшхүүр, мүнгэн гандан табигдаба.

УНШАГШАДАЙ КОНФЕРЕНЦИ ҮНГЭРГЭГДЭБЭ

Хүдөөгэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэдэй үүсхэлээр Исай Калашниковай «Разрыв-трава» гэжэ романаар уншагшадай конференци үнгэргэгдэбэ. Нютагай һургуулиин багша Ц-Д. Гатыпова, «Коммунизм» колхозой 1-дэхи отделениие эрхилэгшэ Г. Я. Климов, библиотекарь Б-Х. Шадапова гэгшэд энэ ном тухай суглараргшадта дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө.

С. ГОМБОЕВ.

Яруна.

50 ЖЭЛЭЙ ХҮГЖЭЛТЭ ТУХАЙ ВЫСТАВКЭ

Республикын 50 жэлэй алдарта ойдо бэлэдхэл Буряадай хүдөө ажахын техникумдэ эхилбэ. Геолого-минералогиин эрдэмэй кандидат Валерьян Евгеньевич Викулов «Буряадай баян хэбтэшын нөөсэнүүд» гэһэн темээр лекци уншаа. Студентнэр тэрэнэй хөөрөөс ехэтэ һонирхон шагнаа.

Ашагта малтамалнуудай эндэ табигдаһан экспонадууд — нефрит, алтан, асбест, флюорит гэхэ мэтэ зүйлнүүд Буряадай дайдын тон баян байһые гэршэлнэ.

В. Е. Викулов студентнэрэй һонирхоһон асуудалнуудта тодорхой харюунуудые үгөө.

Студентнэр А. Цыбжитов, С. Ешисамбуев, Ц. Цыренжапов гэгшэд багша И. В. Гергеновэй хүтэлбэри доро «Буряадай АССР-эй 50 жэл» гэһэн выставкэ шэмэглэн гоёогоо. 50 жэлэй туршада хүдөө ажахын хүгжэһые энэ выставкэ харуулна.

М. МЕДОВАЯ.

ТОБШОХОНООР...

Баунтын аймагай «Заветы Ильича» колхозой ...лени орошод, малшад ...нгаа үхибүүдэй байха ясли, ...дуудые олошоруулна. Мүнөө Джилинда һууринда багашуулай байха саад нээгдэбэ. Энэ саадынь үдэр ...гүй хүдэлхэ дээрэһээ колхозой һаалишад, орошодто ...зохидшье боложо үгэбэ.

А. ЦЫРЕНОВ.

Автомотоцикл жолоодохо дуратайшуулай ... союзна бүлгэмэй Буряадай отделени Улаан-Үдэ ... нээгдэхэнь. Тиимэ отделени байгуулха зорилготой ... хэлэй комитет байгуулагдаа. Тус комитет республика соогоо түрүүшын конференци үнгэргэжэ, отделени... состав һунгаха юм.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Субботнигто бэлдэнэбди» — түрүү бэшэг. «Республикын нэгэ үдэр» — суглуулбари. ТАСС-ай һүүлэй мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Хэжэнгын ургасын нөөсэнүүд» — тусхай полоса.

Гурбадахи хуудаһанда: «Профессор Г. Ц. Цыбиковэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо» — суглуулбари. (Архивай материалнууд). Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Манай нютаг уран бэлигээр баян» — Л. Мартыновагай статья. «Һонирхолтой маршрудууд» — А. Целовальниковагай статья. Нютаг нютагай һонин.

ЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ харуулна:

11.00 — Үхибүүдтэ «Удивительный заклад» гэжэ уран һайханай фильм харуулагдаха. 12.30 — Концерт.

«Орбита» харуулна:

13.05 — Һүүлэй һонин. 13.10 — Һурагшадта «Будильник». 13.40 — **Үнгэтэ телевидени.** «Хүгжэмтэ киоск». 14.10 — **Үнгэтэ телевидени.** Хоккейгээр дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн. Швециин, СССР-эй суглуулагдамал командануудай наадан (3-дахи үе). 14.15 — **Үнгэтэ телевидени.** «Киногоор аяншалагшадай клуб». 15.50 — Забһарлалга 16.00 — Совет Армиин ба Флодой сэрэгшэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 16.30 — **Үнгэтэ телевидени.** А. Н. Островский «Правда хорошо, а счастье лучше» — ССР Союзай Гүрэнэй академическа Бага театрай фильм-зүжэг. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа

Улаан-Үдэ харуулна:

19.30 — «Инспектор уголовного розыска» — уран һайханай фильм.

«Орбита» харуулна:

20.55 — **Үнгэтэ телевидени.** Хоккейгээр дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын ... мүрысөөн. Польшын, ЧССР-эй суглуулагдамал командануудай наадан. 23.20 «Дуун-73». 24.00 — «...мя» — мэдээсэлэй программа. 00.25 — Үнгэтэ телевидени. Хоккейгээр дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын ... мүрысөөн. ФРГ-гэй, СССР-эй суглуулагдамал командануудай наадан. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ түбэй стадионой спортын байшанһаа дамжуулга.

ПОНЕДЕЛЬНИК, АПРЕЛИИН 9.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ харуулна:

18.05 — «Балладын хуудаһануудһаа» — ... очерк. 18.35 — Телепрограмма (буряадаар). 18.5... Пионернүүдтэ зорюулагдаһан «Түүдэг» гэжэ те... ториин түрүүшын ... асуудалнууд ба дүри... таһан дамжуулга. 19... Үхибүүдтэ мультфильм харуулагдаха. 19.20 — Буряадай АССР-эй 50 ... ойдо. «Республикада ... хэнэбди!». 20.00 — ... 20.30 — «Дэлхэйн ... хоног». 20.50 — Бу... АССР-эй 50 жэлэй ... «Оюун бэлигэй дү... гэһэн циклһээ. Поэт Н. ...динов. 21.20 — «Вы... ный в огне» — кино... 21.30 — А. Н. Остро... түрэһөөр 150 жэлэй ... 22.30 — Үдэшын конц...

МЭДЭЭСЭЛ

Байгша оной апрели... да үглөөнэй 10 часта С... эй Наукануудай акад... Сибириин таһагай Бу... филиалай конферен... (Фабрична үйлсэ, 6) ... суута ехэ аяншалагш... совет востоковед проф... ЦЫБИКОВЭЙ түрэһ... жэлэй ойдо зорюул... научна конференци бол...

Хабаадаха дурата... бүгэдэ уригдана.

Эмхидхэхы коми...

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕ...

ХАБАРАЙ САҺАН

Байгша оной апрель һарын түрүүшын хэдэн хоногой туршада республикын хэдэ хэдэн аймагуудта хабарай шара саһан ороод абаба. Тиигэжэ Ивалгада зургаан миллиметр шииг пойтон ороһон байна. Хориин Удинскда—4, Улаан-Үдэ, Загарай, Шэнэ-Хүрбэдэ 3—3, Баргажан, Горячинск, Бэшүүр, Могойто (Хурамхаан) — 2—2, Тарбагатайда нэгэ миллиметр саһан ороо.

Ороһон энэ саһан газарай шииг нойтондо туһа нэмэри боложо үгэбэ. Саашадаа 3—4 үдэрэй туршада республика дотор үүлэ багатай, сэлмэг байхаар хүлеэгдэнэ. Баруун хойто зүгһөө секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Һүниндөө 5—10 градус хүйтэн, үдэртөө 2—7 градус хүрэтэр дулаарха жэшээтэй.

Л. ГОНЧАРОВА,
агрометеоролог.

 ● Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-01401. Заказ №